

Міністерство освіти і науки України

Луцький національний технічний університет

(повне найменування закладу вищої освіти)

Факультет бізнесу та права

(повне найменування факультету)

Кафедра міжнародних економічних відносин

(повна найменування кафедри)

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА
ЗА СТУПЕНЕМ ВИЩОЇ ОСВІТИ «БАКАЛАВР»
РОЗВИТОК МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ
ІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ НОВИХ
ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

спеціальність 292 Міжнародні економічні відносини
(шифр і назва спеціальності)

освітня програма Міжнародні економічні відносини
(назва освітньої програми)

Виконав: здобувач вищої освіти
групи МЕВ-41
КОЗЛОВСЬКИЙ Богдан Ігорович

(підпис)

Керівник:
к.е.н., доцент
Урбан Оксана Анатоліївна

(підпис)

Кваліфікаційну роботу
допущено до захисту
«___» _____ 2026 р.
Гарант освітньої програми:
д.е.н, професор
Лютак Олена Миколаївна

(підпис)

Луцьк – 2026 року

ЛУЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет бізнесу і права

Кафедра міжнародних економічних відносин

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Галузь знань: 29 «Міжнародні відносини»

Спеціальність: 292 «Міжнародні економічні відносини»

Освітня програма: «Міжнародні економічні відносини»

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри міжнародних економічних відносин _____ к.е.н., доцент Олена БАУЛА
«_____» _____ 2026 року

ЗАВДАННЯ НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ ЗДОБУВАЧУ ВИЩОЇ ОСВІТИ Козловському Богдану Ігоровичу (прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема кваліфікаційної роботи: Розвиток міжнародної економічної інтеграції в умовах нових геополітичних викликів

Керівник роботи: к.е.н., доцент Урбан Оксана Анатоліївна

затвержені наказом закладу вищої освіти від «31» грудня 2025 року № 545/01-02

2. Строк подання здобувачем вищої освіти кваліфікаційної роботи «03» червня 2026 р.

3. Вихідні дані до роботи: наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, що висвітлюють теоретичні засади, сучасні тенденції та механізми розвитку міжнародної економічної інтеграції в умовах глобалізаційних трансформацій і геополітичних викликів; аналітичні та статистичні матеріали міжнародних організацій, зокрема Світової організації торгівлі (WTO), Міжнародного валютного фонду (IMF), Світового банку (World Bank), Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD), Конференції ООН з торгівлі та розвитку (UNCTAD), Європейської Комісії та Євростату; офіційні дані Державної служби статистики України, Національного банку України та Міністерства економіки України; публікації у фахових наукових виданнях, аналітичних оглядах і спеціалізованих інформаційних ресурсах, які висвітлюють особливості функціонування регіональних інтеграційних об'єднань, процеси європейської інтеграції України, вплив геополітичних факторів на міжнародні економічні відносини та перспективи розвитку світової економіки.

4. Зміст пояснювальної записки (перелік питань, що потрібно розробити):

ВСТУП. РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ. 1.1. Сутнісна характеристика міжнародної економічної інтеграції. 1.2. Основні етапи та форми розвитку інтеграційних процесів. 1.3. Вплив геополітичних факторів на розвиток інтеграції. РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ТА АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ. 2.1. Сучасні тенденції розвитку міжнародної економічної інтеграції. 2.2. Аналіз регіональних інтеграційних об'єднань світу. 2.3. Особливості інтеграції України до глобальних економічних процесів. ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ.

5. Перелік графічного (ілюстративного) матеріалу: Лист 1. Мета, об'єкт, предмет і завдання дослідження. Лист 2. Підходи до визначення поняття «інтеграція». Лист 3. Основні форми міжнародної економічної інтеграції. Лист 4. Динаміка зростання світової торгівлі у 2015–2023 рр., %. Лист 5. Динаміка світових потоків ПІІ у 2015–2023 рр., трлн дол. США. Лист 6. Порівняльна оцінка ефективності інтеграційних об'єднань, станом на 01.01.2024 р. Лист 7. Динаміка залучення прямих іноземних інвестицій в основних інтеграційних об'єднаннях світу у 2019–2024 рр., % від світового обсягу ПІІ. Лист 8. Географічна структура експорту України у 2019–2024 рр., %. Лист 9. Експорт України до ЄС за період 2018-2024 рр. Лист 10. Структура інвестицій в економіку України в 2025 році. Лист 11. Висновки та пропозиції. Лист 12. Висновки та пропозиції.

6. Консультанти розділів роботи

		завдання видав	завдання прийняв
<i>Теоретичний розділ</i>	доцент Урбан О.А.		
<i>Аналітичний розділ</i>	доцент Урбан О.А.		
<i>Висновки та пропозиції</i>	доцент Урбан О.А.		
<i>Нормоконтроль</i>	доцент Урбан О.А.		

7. Дата видачі завдання 31.12.2025 р.

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Строк виконання етапів кваліфікаційної роботи бакалавра	Примітка
1	<i>Обґрунтування теми</i>	<i>до 25.12.2025</i>	
2	<i>Огляд літератури із досліджуваної теми</i>	<i>до 16.01.2026</i>	
3	<i>Теоретичний розділ</i>	<i>до 14.02.2026</i>	
4	<i>Аналітичний розділ</i>	<i>до 14.03.2026</i>	
5	<i>Висновки та пропозиції</i>	<i>до 11.04.2026</i>	
6	<i>Формування списку використаних джерел</i>	<i>до 25.04.2026</i>	
7	<i>Формування додатків</i>	<i>до 02.05.2026</i>	
8	<i>Оформлення ілюстративного матеріалу</i>	<i>до 09.05.2026</i>	
9	<i>Попередній захист кваліфікаційної роботи бакалавра</i>	<i>до 16.05.2026</i>	
10	<i>Нормоконтроль</i>	<i>до 23.05.2026</i>	
11	<i>Інструментальна перевірка на академічний плагіат</i>	<i>до 02.06.2026</i>	
12	<i>Представлення кваліфікаційної роботи бакалавра до захисту</i>	<i>до 03.06.2026</i>	

Здобувач вищої освіти

_____ (підпис)

Козловський Б.І.

_____ (прізвище та ініціали)

Керівник кваліфікаційної роботи

_____ (підпис)

Урбан О.А.

_____ (прізвище та ініціали)

АНОТАЦІЯ

Козловський Б.І. Розвиток міжнародної економічної інтеграції в умовах нових геополітичних викликів. Рукопис.

Кваліфікаційна робота бакалавра ОП «Міжнародні економічні відносини» спеціальності 292 «Міжнародні економічні відносини». Луцький національний технічний університет. Луцьк, 2026.

Кваліфікаційна робота бакалавра складається з вступу, двох розділів, висновків та пропозицій, списку використаних джерел.

У роботі розглядаються теоретичні основи міжнародної економічної інтеграції, зокрема розкрито її сутність, основні форми та етапи розвитку, а також проаналізовано вплив сучасних геополітичних факторів на інтеграційні процеси. Аналітичний присвячений оцінці та аналізу розвитку міжнародної економічної інтеграції в сучасних умовах, дослідженню ключових тенденцій її трансформації та визначенню особливостей інтеграції України у світовий економічний простір.

Метою роботи є дослідження сучасних тенденцій розвитку міжнародної економічної інтеграції в умовах нових геополітичних викликів, а також визначення її впливу на світову економіку та національні економіки.

Об'єктом дослідження є міжнародна економічна інтеграція як складний і багатовимірний процес розвитку світового господарства.

Предметом дослідження виступають економічні, інституційні та геополітичні чинники розвитку міжнародної економічної інтеграції в сучасних умовах.

У дослідженні використано комплекс методів: системний підхід для аналізу інтеграції як цілісного процесу; історико-логічний метод для вивчення етапів її розвитку; методи порівняльного аналізу для оцінки різних інтеграційних моделей; статистичні та аналітичні методи для обробки даних міжнародних організацій; індуктивний і дедуктивний методи для формування узагальнень і висновків.

Практичне значення роботи полягає у можливості використання отриманих результатів для формування ефективної економічної політики в умовах інтеграції, розробки рекомендацій щодо підвищення конкурентоспроможності національної економіки, а також для подальших наукових досліджень у сфері міжнародних економічних відносин.

Ключові слова: міжнародна економічна інтеграція, глобалізація, геополітичні виклики, світова економіка, регіональна інтеграція, економічний розвиток, Україна.

ANNOTATION

Kozlovskiy B.I. Development of International Economic Integration under New Geopolitical Challenges. Manuscript.

Bachelor's qualification thesis in the Educational Program "International Economic Relations", specialty 292 "International Economic Relations". Lutsk National Technical University. Lutsk, 2026.

The bachelor's thesis consists of an introduction, two chapters, conclusions and recommendations, and a list of references.

Examines the theoretical foundations of international economic integration, in particular *розкриває* its essence, main forms and stages of development, and analyzes the impact of modern geopolitical factors on integration processes. Analytic chapter is devoted to the assessment and analysis of the development of international economic integration under current conditions, the study of key transformation trends, and the identification of the features of Ukraine's integration into the global economic space.

The aim of the study is to investigate current trends in the development of international economic integration under new geopolitical challenges, as well as to determine its impact on the global and national economies.

The object of the study is international economic integration as a complex and multidimensional process of global economic development.

The subject of the study is the economic, institutional, and geopolitical factors influencing the development of international economic integration in modern conditions.

The study applies a set of methods, including a systems approach to analyze integration as a holistic process; a historical and logical method to examine its stages of development; comparative analysis methods to evaluate different integration models; statistical and analytical methods to process data from international organizations; as well as inductive and deductive methods to formulate conclusions and generalizations.

The practical significance of the study lies in the possibility of using its results for shaping effective economic policy in the context of integration, developing recommendations to enhance the competitiveness of the national economy, and for further research in the field of international economic relations.

Keywords: international economic integration, globalization, geopolitical challenges, world economy, regional integration, economic development, Ukraine.

ЗМІСТ

ВСТУП	7
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ	10
1.1. Сутнісна характеристика міжнародної економічної інтеграції	10
1.2. Основні етапи та форми розвитку інтеграційних процесів	17
1.3. Вплив геополітичних факторів на розвиток інтеграції	22
РОЗДІЛ 2. ОЦІНКА ТА АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ	27
2.1. Сучасні тенденції розвитку міжнародної економічної інтеграції	27
2.2. Аналіз регіональних інтеграційних об'єднань світу	33
2.3. Особливості інтеграції України до глобальних економічних процесів	40
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	52

ВСТУП

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується не лише посиленням процесів міжнародної економічної інтеграції, але й якісною зміною їх змісту та напрямів. Інтеграційні процеси традиційно виступали важливим чинником економічного зростання, розширення міжнародної торгівлі, активізації інвестиційного співробітництва та поглиблення технологічного обміну між країнами. Вони сприяють формуванню єдиного економічного простору, підвищенню ефективності використання ресурсів і посиленню конкурентоспроможності національних економік у глобальному середовищі. Крім того, інтеграція створює передумови для стабілізації економічних процесів і зменшення впливу циклічних коливань.

Водночас у XXI столітті інтеграційні процеси зазнають суттєвих трансформацій під впливом нових геополітичних викликів, які змінюють характер і логіку міжнародної економічної взаємодії. До таких викликів належать загострення міжнародних конфліктів, зростання економічного протекціонізму, трансформація глобальних ланцюгів доданої вартості, а також наслідки пандемії COVID-19. Ці фактори суттєво змінюють архітектуру міжнародного економічного співробітництва, впливаючи як на глибину, так і на форми інтеграційної взаємодії між державами та регіональними об'єднаннями. У цих умовах інтеграція дедалі більше поєднує економічні та безпекові аспекти, що обумовлює необхідність її комплексного дослідження. Саме тому вивчення розвитку міжнародної економічної інтеграції набуває особливої актуальності як у науковому, так і в практичному вимірі.

Проблематика міжнародної економічної інтеграції та її трансформації в умовах геополітичних змін є предметом наукових досліджень багатьох вітчизняних і зарубіжних учених. Серед них варто відзначити праці таких дослідників, як Балацький Е., Де Граув П., Кругман П., Родрик Д., а також українських науковців: Губського Б. В., Козюка В. В., Савельєва Є. В., Лук'яненка Д. Г. та інших. Їхні дослідження охоплюють широкий спектр питань

від теоретичних основ інтеграції до аналізу сучасних трансформацій світової економіки.

У роботах зазначених авторів розкриваються теоретичні засади інтеграційних процесів, особливості функціонування регіональних економічних об'єднань, а також вплив глобалізації, фінансових криз і політичних чинників на розвиток світового господарства. Особлива увага приділяється дослідженню ролі інституційних механізмів, наднаціонального регулювання та взаємодії держав у межах інтеграційних об'єднань. Проте, незважаючи на значний обсяг наукових напрацювань, питання впливу нових геополітичних викликів на сучасну динаміку міжнародної економічної інтеграції потребує подальшого системного та комплексного дослідження, особливо з урахуванням сучасних глобальних трансформацій.

Метою роботи є дослідження особливостей розвитку міжнародної економічної інтеграції в умовах нових геополітичних викликів, а також визначення ключових тенденцій її трансформації в сучасному глобальному середовищі. Досягнення цієї мети дозволяє сформулювати цілісне уявлення про сучасний стан інтеграційних процесів та окреслити перспективи їх подальшого розвитку.

Для досягнення поставленої мети визначено такі завдання:

- розкрити сутність міжнародної економічної інтеграції;
- охарактеризувати основні форми та етапи інтеграційних процесів;
- визначити ключові чинники, що впливають на розвиток міжнародної економічної інтеграції;
- проаналізувати вплив сучасних геополітичних викликів на інтеграційні процеси;
- дослідити трансформацію ролі регіональних інтеграційних об'єднань у світовій економіці;
- окреслити перспективи подальшого розвитку міжнародної економічної інтеграції в умовах глобальних змін.

Об'єктом дослідження є процеси міжнародної економічної інтеграції у глобальній економіці, які відображають взаємозалежність і взаємодію національних господарств. Предметом дослідження виступають економічні, політичні та інституційні механізми розвитку міжнародної економічної інтеграції в умовах сучасних геополітичних викликів, що визначають характер і напрям трансформацій у світовій економіці.

У процесі дослідження використано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів. Зокрема, системний підхід застосовано для аналізу міжнародної економічної інтеграції як цілісної багаторівневої системи; історико-логічний метод - для дослідження етапів її розвитку; метод порівняльного аналізу - для оцінки особливостей інтеграційних моделей різних регіонів; аналітичний метод - для опрацювання статистичних та аналітичних даних. Крім того, використано елементи економіко-статистичного аналізу та узагальнення для формування обґрунтованих висновків.

Інформаційну базу дослідження становлять наукові праці вітчизняних та зарубіжних учених, аналітичні звіти міжнародних організацій, зокрема World Trade Organization, International Monetary Fund, World Bank, а також офіційні статистичні дані, що дозволяють об'єктивно оцінити сучасні тенденції розвитку інтеграційних процесів у глобальній економіці. Використання різноманітних джерел забезпечує достовірність та комплексність проведеного дослідження.

Під час підготовки кваліфікаційної роботи бакалавра інструменти штучного інтелекту застосовувалися виключно як допоміжний засіб для редагування та форматування тексту, а також для пошуку ідей, уточнення формулювань і опрацювання наукових джерел. Усі основні положення, висновки та результати дослідження є авторськими та сформовані на основі самостійного аналізу. Матеріали, отримані за допомогою генеративного штучного інтелекту, були додатково перевірені на достовірність і приведені у відповідність до вимог академічної доброчесності.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В УМОВАХ ГЕОПОЛІТИЧНИХ ВИКЛИКІВ

1.1. Сутнісна характеристика міжнародної економічної інтеграції

Міжнародна економічна інтеграція є однією з базових категорій сучасної економічної науки, що відображає процеси зближення національних економік у глобалізованому світі. Вона формується під впливом розвитку міжнародного поділу праці, глобалізації, цифровізації та трансформації світової економіки. У сучасних умовах геополітичної нестабільності значення інтеграційних процесів лише зростає, оскільки вони виступають механізмом адаптації економік до нових викликів.

У науковій літературі міжнародна економічна інтеграція трактується як процес поглиблення взаємозв'язків між країнами, що супроводжується формуванням стійких економічних відносин і створенням наднаціональних інституцій. Зокрема, сучасні українські дослідники зазначають, що інтеграція є «найвищим рівнем розвитку міжнародних економічних відносин, що передбачає взаємопроникнення національних економік» [1].

Водночас у новітніх дослідженнях наголошується, що інтеграція не обмежується лише економічною сферою, а охоплює політичні, соціальні та інституційні аспекти. Так, у роботах українських науковців підкреслюється, що інтеграція передбачає не лише лібералізацію торгівлі, а й координацію економічної політики та створення єдиного економічного простору [2].

Сутність міжнародної економічної інтеграції найбільш повно розкривається через аналіз її ключових характеристик. По-перше, інтеграція передбачає поглиблення економічної взаємозалежності держав, що проявляється у зростанні обсягів торгівлі, інвестицій та трансферу технологій. По-друге, вона характеризується інституціоналізацією економічних відносин, тобто створенням

міжнародних організацій та механізмів регулювання. По-третє, інтеграція має довгостроковий характер і є поступовим процесом.

Сучасні дослідження підкреслюють, що міжнародна економічна інтеграція є динамічним процесом, який постійно трансформується під впливом глобальних змін. Зокрема, у статті українських науковців зазначається, що за останні десятиліття спостерігається значне зростання кількості інтеграційних угруповань, що свідчить про посилення інтеграційних тенденцій у світі [3].

Розгляд поняття «інтеграційні процеси» у межах загальної теми дозволяє окреслити базові теоретичні підходи до аналізу економічних процесів. Підходи до визначення поняття «інтеграційні процеси» подано у таблиці 1.1.

Таблиця 1.1. – Підходи до визначення поняття «інтеграція»

№	Джерело	Визначення
1	Варламова М.Л.	Інтеграція є об'єктивною закономірністю сучасного розвитку. Вони здебільшого формуються в межах історично усталених територій і широко проявляються через процеси поділу та кооперації праці, а також розвиток економічного співробітництва. У глобальному суспільстві поширення інтеграції значною мірою зумовлене розвитком інноваційних телекомунікаційних технологій, удосконаленням засобів зв'язку та їх стандартизацією. Водночас важливим чинником є активне впровадження політики співпраці, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності економічних суб'єктів як на внутрішніх, так і на зовнішніх ринках.
2	Довгань О.В.	Інтеграція - дії, що спрямовані на подальше об'єднання розрізнених елементів в єдине ціле.
3	Резніков В.В.	Інтеграція виступає як водночас процес і результат, спрямований на трансформацію розрізнених міжнародних відносин між незалежними суб'єктами у нові форми об'єднань. Такі об'єднання наділяються певними повноваженнями — мінімальними або ширшими - в окремих сферах чи в усіх напрямках, що раніше належали до компетенції вихідних учасників.
4	Фліссак К.А.	Інтеграція - це процес поступового зближення та поєднання окремих елементів системи, внаслідок якого вони формують єдиний цілісний структурний комплекс.

Джерело: складено за [4-7].

Важливим аспектом сутності інтеграції є її багаторівневність. Вона реалізується на глобальному, регіональному та субрегіональному рівнях.

Найбільш поширеною формою є регіональна інтеграція, яка здійснюється через створення економічних об'єднань. Як зазначається у сучасних дослідженнях, такі об'єднання відіграють ключову роль у розвитку світової економіки та формуванні нових центрів економічної сили [8].

Сутність міжнародної економічної інтеграції доцільно розглядати через призму її функціонального впливу на розвиток світового господарства. Однією з ключових є алокаційна функція, яка полягає в більш ефективному розподілі ресурсів між країнами. Завдяки інтеграції відбувається спеціалізація виробництва відповідно до порівняльних переваг держав, що дозволяє оптимізувати використання праці, капіталу та природних ресурсів. У результаті формується більш раціональна структура світового виробництва, знижується рівень витрат і підвищується загальна продуктивність економічної діяльності.

Не менш важливою є стимулююча функція, яка проявляється через посилення конкуренції між економічними суб'єктами різних країн. В умовах відкритих ринків підприємства змушені підвищувати ефективність, знижувати витрати та покращувати якість продукції, щоб зберегти свої позиції. Така конкуренція сприяє розвитку підприємництва, активізації інвестиційної діяльності та загальному економічному зростанню. Водночас вона може створювати додатковий тиск на менш конкурентоспроможні галузі, що потребує державної підтримки та адаптаційних механізмів.

Інноваційна функція міжнародної економічної інтеграції полягає у стимулюванні технологічного розвитку та поширенні нових знань. Інтеграційні процеси сприяють трансферу технологій, розвитку науково-технічного співробітництва та формуванню глобальних ланцюгів доданої вартості.

Це дозволяє країнам швидше впроваджувати інновації, підвищувати рівень технологічної оснащеності виробництва та зміцнювати свої позиції на світових ринках. Особливо важливим є доступ до передових технологій для країн, що розвиваються, які завдяки інтеграції можуть скорочувати технологічний розрив.

Важливу роль відіграє також стабілізаційна функція, яка спрямована на зниження економічних ризиків та забезпечення більшої стійкості національних економік. Інтеграційні об'єднання створюють механізми координації економічної політики, фінансової підтримки та антикризового реагування, що дозволяє ефективніше протидіяти зовнішнім шокам. Крім того, диверсифікація економічних зв'язків зменшує залежність від окремих ринків і сприяє більш рівномірному розвитку.

Водночас інтеграційні процеси мають складний і суперечливий характер, оскільки поєднують як позитивні, так і потенційно негативні наслідки. Вони можуть призводити до нерівномірного розподілу вигод між країнами, посилення економічної залежності слабших економік та втрати частини національного суверенітету. Таким чином, міжнародна економічна інтеграція не є однозначним явищем, а відображає взаємодію різних інтересів, рівнів розвитку та стратегічних цілей держав і економічних суб'єктів, що вимагає зваженої та продуманої економічної політики.

З одного боку, міжнародна економічна інтеграція сприяє економічному зростанню, розширенню ринків збуту, підвищенню ефективності виробництва та впровадженню інновацій. Завдяки об'єднанню зусиль країни отримують доступ до нових технологій, інвестицій і ресурсів, що в підсумку позитивно впливає на рівень конкурентоспроможності та добробут населення.

З іншого боку, інтеграційні процеси можуть супроводжуватися нерівномірним розподілом вигод між країнами-учасницями. Більш розвинені економіки часто отримують більші переваги, тоді як менш розвинені держави ризикують опинитися в залежному становищі, що посилює економічну асиметрію та дисбаланси у розвитку.

Сучасний етап міжнародної економічної інтеграції значною мірою визначається впливом нових глобальних викликів, які трансформують традиційні підходи до розвитку світового господарства. Одним із найбільш відчутних факторів стала пандемія COVID-19, що виявила структурні слабкості глобальної економіки, зокрема надмірну залежність від складних і географічно

розпорошених ланцюгів постачання. Порушення логістичних зв'язків, затримки у виробництві та обмеження руху товарів і послуг змусили держави та компанії переглянути свої стратегії економічної взаємодії.

У цих умовах посилилася тенденція до регіоналізації економічних зв'язків, яка передбачає перенесення виробничих потужностей ближче до кінцевих ринків збуту або до більш стабільних партнерів. Такий підхід дозволяє зменшити ризики перебоїв у постачанні, підвищити контроль над виробничими процесами та забезпечити більшу стійкість економічних систем. Водночас це означає частковий відхід від моделі глибокої глобалізації до більш локалізованих форм інтеграції.

Суттєвий вплив на інтеграційні процеси також мають торговельні конфлікти між провідними економіками світу. Введення тарифних і нетарифних обмежень, посилення протекціоністської політики та конкуренція за доступ до стратегічних ресурсів ускладнюють розвиток відкритих ринків. У таких умовах країни змушені шукати нові формати співпраці, укладати двосторонні або регіональні угоди та диверсифікувати свої економічні зв'язки.

Окрему роль відіграють військові протистояння та геополітична напруженість, які безпосередньо впливають на структуру міжнародної економіки. Вони призводять до запровадження санкцій, розриву економічних зв'язків, зміни напрямів торгівлі та інвестиційних потоків. У результаті формується фрагментована світова економіка, де окремі країни або регіони об'єднуються у відносно замкнені економічні блоки.

Таким чином, сучасні глобальні виклики зумовлюють необхідність адаптації національних економік до нових умов функціонування. Країни змушені переосмислювати свої інтеграційні стратегії, враховувати фактори економічної безпеки, стійкості та технологічної незалежності. У наукових дослідженнях підкреслюється, що ці фактори призводять до трансформації інтеграційних процесів та посилення регіоналізації [9].

Сутність інтеграційних процесів розкривається в багатьох дослідженнях представників економічної науки, що подано у таблиці 1.2.

Таблиця 1.2. – Сучасні теорії економічної інтеграції

Теорія та її представники	Основні ідеї концепції
Теорія дирижизму (40 пр. ХХ ст.)	Функціонування міжнародних інтеграційних об'єднань ґрунтується на узгодженні спільної економічної політики їх учасників, а також гармонізації соціального законодавства. Такий підхід спрямований на формування ефективної структури міжнародного господарства, у межах якої усуваються штучні бар'єри та запроваджуються механізми координації й уніфікації економічної діяльності.
Теорія неолібералізму (50-60 пр. ХХ ст.)	У межах теоретичних підходів міжнародна економічна інтеграція часто розглядається як створення єдиного ринкового простору, що охоплює декілька країн. У такому просторі основну роль відіграють ринкові механізми, які функціонують відносно автономно від державної політики та нормативно-правового регулювання як на національному, так і на міжнародному рівнях.
Теорія корпоративізму (60 пр. ХХ ст.)	Інший підхід акцентує увагу на ролі транснаціональних корпорацій, які виступають ключовими суб'єктами інтеграційних процесів. Згідно з цією концепцією, саме діяльність міжнародних компаній забезпечує ефективну координацію економічних зв'язків, сприяє раціональному розподілу ресурсів і формує передумови для збалансованого розвитку світового господарства.
Теорія структуралізму (60 пр. ХХ ст.)	Крім того, економічна інтеграція розглядається як процес глибоких структурних змін у національних економіках, де центрами розвитку виступають великі корпорації та провідні галузі промисловості. У результаті таких трансформацій формується новий інтегрований економічний простір, який характеризується більш високим рівнем ефективності та досконалістю господарського механізму.
Теорія неокейнсіанства (70 пр. ХХ ст.)	Водночас важливою умовою реалізації переваг міжнародної економічної інтеграції є узгодження внутрішньої та зовнішньої політики країн-учасниць. Це передбачає пошук оптимального балансу між поглибленням інтеграції, що може супроводжуватися частковою передачею суверенних повноважень, і збереженням національної автономії. Такий компроміс дозволяє забезпечити ефективну взаємодію держав при збереженні їх стратегічних інтересів.

Джерело: складено за [6, 10, 11].

Особливу роль у сучасній інтеграції відіграє цифровізація економіки. Розвиток цифрових технологій сприяє формуванню нових форм інтеграції, зокрема цифрових платформ та глобальних ланцюгів доданої вартості. Це дозволяє країнам інтегруватися у світову економіку навіть без значних фізичних ресурсів.

Ще одним важливим аспектом є інституційний вимір інтеграції. Як зазначається у сучасних дослідженнях, ефективність інтеграційних процесів значною мірою залежить від якості інституційного середовища та рівня розвитку правових механізмів [12].

Таким чином, міжнародна економічна інтеграція постає як складний і багатовимірний процес, що поєднує економічні, політичні та соціальні складові розвитку світового господарства. Вона проявляється у поглибленні взаємозв'язків між країнами, розширенні міжнародної кооперації, формуванні спільних ринків і створенні умов для більш ефективного використання ресурсів. У результаті інтеграція сприяє підвищенню конкурентоспроможності національних економік та забезпеченню довгострокового економічного зростання.

Сутність міжнародної економічної інтеграції полягає не лише у лібералізації торгівлі чи знятті бар'єрів, а й у формуванні якісно нового рівня взаємодії між державами. Це включає узгодження економічної політики, створення наднаціональних інституцій та розвиток спільних механізмів регулювання. Важливою ознакою інтеграції є також поступовий перехід від національно орієнтованих моделей розвитку до більш відкритих і взаємозалежних економічних систем.

У сучасних умовах міжнародна економічна інтеграція зазнає суттєвих трансформацій під впливом глобальних викликів, таких як геополітична нестабільність, цифровізація, зміни у структурі світової економіки та посилення конкуренції між країнами. Ці фактори зумовлюють необхідність переосмислення традиційних підходів до інтеграційних процесів, а також формування нових стратегій, орієнтованих на підвищення стійкості та адаптивності економік.

Водночас інтеграція не є однорідним процесом і реалізується через різні форми та рівні взаємодії. Вона може проявлятися як у вигляді базових торговельних угод, так і у формі глибоких економічних союзів із високим ступенем координації політики. Кожна з форм інтеграції відображає певний етап розвитку економічних відносин між країнами та рівень їх готовності до поглиблення співпраці.

Для більш повного розуміння сутності міжнародної економічної інтеграції доцільно детально розглянути її основні форми та етапи розвитку, які визначають логіку та послідовність інтеграційних процесів у світовій економіці. Саме цьому присвячено наступний підрозділ.

1.2. Основні етапи та форми розвитку інтеграційних процесів

Міжнародна економічна інтеграція як об'єктивний процес розвитку світового господарства реалізується через певні форми та етапи, що відображають рівень економічного зближення держав. У науковій літературі існують різні підходи до класифікації інтеграційних процесів, однак найбільш поширеним є еволюційний підхід, відповідно до якого інтеграція розвивається поступово — від простіших форм до більш складних. Така послідовність передбачає перехід від лібералізації торгівлі до глибокої координації економічної політики та створення наднаціональних інституцій.

Кожен етап інтеграції характеризується різним рівнем взаємозалежності економік країн-учасниць. На початкових стадіях інтеграція обмежується усуненням торговельних бар'єрів, тоді як на більш високих рівнях вона охоплює рух факторів виробництва, узгодження макроекономічної політики та гармонізацію законодавства. Це свідчить про те, що інтеграція є не лише кількісним розширенням економічних зв'язків, а й якісною трансформацією економічних систем.

Сучасні дослідження підтверджують, що інтеграційні процеси мають динамічний характер і здатні адаптуватися до змін глобального середовища. Зокрема, аналітичні матеріали World Bank підкреслюють, що країни дедалі частіше використовують інтеграцію як інструмент підвищення стійкості економік, диверсифікації ризиків та зміцнення позицій у глобальній конкуренції. Це особливо актуально в умовах зростання невизначеності та посилення геоекономічних викликів.

Водночас інтеграційні процеси не є лінійними або універсальними для всіх країн. Вони можуть розвиватися з різною швидкістю, мати специфічні особливості та поєднувати елементи різних форм інтеграції залежно від рівня економічного розвитку, політичних пріоритетів і зовнішніх умов. Така гнучкість інтеграції дозволяє державам обирати оптимальні моделі співпраці, що найбільш повно відповідають їх національним інтересам і стратегічним цілям [13].

У сучасній економічній літературі традиційно виділяють кілька основних етапів розвитку міжнародної економічної інтеграції, що подано у таблиці 1.3.

Таблиця 1.3. - Етапи міжнародної економічної інтеграції: характеристики та приклади

Етап інтеграції	Характеристика	Приклади
Зона вільної торгівлі	Передбачає скасування митних тарифів і кількісних обмежень у взаємній торгівлі між країнами-учасницями при збереженні самостійної торговельної політики щодо третіх країн.	NAFTA (USMCA), EFTA
Митний союз	Окрім ліквідації внутрішніх торговельних бар'єрів, встановлюється єдиний зовнішній митний тариф щодо третіх країн, що забезпечує узгоджену торговельну політику.	МЕРКОСУР, Митний союз ЄС (на ранніх етапах)
Спільний ринок	Забезпечує вільний рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили, що сприяє ефективнішому розподілу ресурсів.	Європейський Союз
Економічний союз	Передбачає координацію макроекономічної політики, гармонізацію законодавства та створення спільних економічних інститутів.	ЄС (економічний і валютний союз)
Повна інтеграція	Найвищий рівень інтеграції, який включає створення наднаціональних органів управління, єдину економічну політику та часткову втрату державного суверенітету.	ЄС (частково реалізована модель)

Джерело: складено за [14–18].

Першим етапом є зона вільної торгівлі, яка передбачає скасування митних бар'єрів у взаємній торгівлі між країнами-учасницями. При цьому кожна держава зберігає незалежну торговельну політику щодо третіх країн. За даними World Trade Organization, саме цей формат є найбільш поширеним у сучасному світі.

Наступним етапом виступає митний союз, у межах якого країни не лише ліквідують внутрішні торговельні бар'єри, але й встановлюють єдиний зовнішній тариф щодо третіх країн. Це забезпечує більш глибоку координацію торговельної політики та сприяє формуванню єдиного економічного простору.

Третім етапом є спільний ринок, який передбачає вільний рух не лише товарів і послуг, але й факторів виробництва - капіталу та робочої сили. Як зазначається у сучасних дослідженнях Європейської комісії, цей етап забезпечує значне зростання економічної ефективності завдяки мобільності ресурсів.

Четвертим етапом є економічний союз, що включає координацію макроекономічної політики, гармонізацію законодавства та створення спільних регуляторних механізмів. За оцінками International Monetary Fund, такі об'єднання забезпечують більш високий рівень економічної стабільності.

Найвищим рівнем інтеграції вважається повна економічна інтеграція, яка передбачає формування єдиного економічного та частково політичного простору з наднаціональними органами управління. Такий рівень інтеграції є складним і потребує високого рівня довіри між країнами.

Аналіз етапів міжнародної економічної інтеграції дозволяє зробити висновок про їх поступовий і послідовний характер. Кожен наступний етап передбачає поглиблення економічної взаємодії між країнами та розширення сфер співпраці. Зокрема, зона вільної торгівлі забезпечує базовий рівень інтеграції, тоді як економічний союз і повна інтеграція передбачають значну координацію економічної політики та створення наднаціональних інститутів.

Водночас варто зазначити, що на практиці інтеграційні процеси не завжди проходять усі етапи послідовно. Деякі об'єднання можуть зупинитися на певному рівні або поєднувати ознаки різних форм інтеграції. Це свідчить про

гнучкість інтеграційних процесів та їх адаптацію до конкретних економічних і політичних умов. Окрім етапів, інтеграційні процеси проявляються через різні форми, які можуть співіснувати паралельно, що подано у таблиці 1.4.

Таблиця 1.4. - Основні форми міжнародної економічної інтеграції

Форма інтеграції	Характеристика	Приклади
Регіональна інтеграція	Об'єднання країн певного географічного регіону з метою поглиблення економічної співпраці, створення спільних ринків і узгодження політики.	Європейський Союз, МЕРКОСУР, ASEAN
Глобальна інтеграція	Формування єдиної системи світового господарства через міжнародні правила, організації та угоди, що регулюють торгівлю та фінансові відносини.	система СОТ, міжнародні фінансові інституції
Секторальна інтеграція	Поглиблення співпраці в окремих галузях економіки (енергетика, транспорт, цифрова економіка), що дозволяє досягати ефекту спеціалізації.	енергетичний союз ЄС, цифровий ринок ЄС
Інституційна інтеграція	Створення наднаціональних органів, що координують економічну політику країн-учасниць та забезпечують виконання спільних рішень.	Європейська комісія, Європейський центральний банк
Корпоративна (мікроекономічна) інтеграція	Об'єднання підприємств і транснаціональних корпорацій, що формують глобальні ланцюги доданої вартості та інтегрують економіки на мікрорівні.	діяльність ТНК, глобальні виробничі мережі

Джерело: складено за [19–23].

Аналіз форм міжнародної економічної інтеграції свідчить про їх різноманітність і взаємодоповнюваність. Найбільш поширеною є регіональна інтеграція, яка дозволяє країнам ефективніше реалізовувати спільні економічні інтереси в межах географічно близьких територій. Водночас глобальна інтеграція формує загальні правила функціонування світового господарства, забезпечуючи передбачуваність і стабільність міжнародних економічних відносин.

Секторальна та інституційна форми інтеграції поглиблюють співпрацю у конкретних сферах і забезпечують ефективне управління інтеграційними процесами. Особливого значення в сучасних умовах набуває корпоративна інтеграція, яка реалізується через діяльність транснаціональних корпорацій і фактично формує основу глобальної економічної взаємозалежності.

Найпоширенішою є регіональна інтеграція, яка реалізується через створення економічних об'єднань. За даними United Nations Conference on Trade and Development, регіональні угоди охоплюють більшу частину світової торгівлі.

Водночас значну роль відіграє глобальна інтеграція, яка здійснюється через систему міжнародних організацій і правил, що регулюють світову економіку. У цьому контексті важливу роль відіграють багатосторонні інституції, що формують єдині стандарти міжнародної взаємодії.

Окремо слід виділити секторальну інтеграцію, яка передбачає поглиблення співпраці в окремих галузях, таких як енергетика, транспорт або цифрова економіка. Згідно з дослідженнями OECD, цифрова інтеграція стає ключовим напрямом розвитку міжнародних економічних зв'язків.

Також важливою формою є інституційна інтеграція, що передбачає створення наднаціональних органів управління, які координують економічну політику держав-учасниць. Такий підхід дозволяє забезпечити більш ефективне функціонування інтеграційних об'єднань.

У сучасних умовах інтеграційні процеси зазнають значних змін під впливом глобальних викликів. Зокрема, дослідження International Monetary Fund вказують на зростання тенденцій до регіоналізації світової економіки.

Пандемія COVID-19, геополітичні конфлікти та порушення глобальних ланцюгів постачання сприяли формуванню нових моделей інтеграції, орієнтованих на підвищення стійкості економік.

Таким чином, сучасна міжнародна економічна інтеграція характеризується не лише поглибленням взаємозв'язків між країнами, але й їх трансформацією відповідно до нових умов розвитку світового господарства.

1.3. Вплив геополітичних факторів на розвиток інтеграції

У сучасних умовах міжнародна економічна інтеграція формується під значним впливом геополітичних факторів, які визначають напрями, темпи та глибину інтеграційних процесів. Геополітика як сукупність політичних, економічних, безпекових та стратегічних інтересів держав безпосередньо впливає на характер міжнародної економічної взаємодії. Вона формує середовище, у якому країни ухвалюють рішення щодо участі в інтеграційних об'єднаннях, визначають пріоритети зовнішньоекономічної політики та адаптують внутрішні економічні механізми до нових умов.

У сучасній економічній літературі підкреслюється, що геополітичні фактори дедалі більше визначають не лише політичні, а й економічні процеси. Це зумовлено зростанням взаємозалежності національних економік, що посилює вплив політичних рішень на економічні результати. В умовах глобалізації економічна інтеграція перестає бути виключно економічним явищем і набуває виразного політичного змісту, оскільки інтеграційні об'єднання часто виступають інструментами реалізації стратегічних інтересів держав.

Одним із ключових геополітичних факторів є перерозподіл глобальної економічної сили, що супроводжується зміною ролі окремих країн і регіонів у світовій економіці. Зростання економічного потенціалу країн Азії, зокрема Китаю та Індії, сприяє формуванню нових центрів впливу, які конкурують із традиційними економічними лідерами. За оцінками International Monetary Fund, частка країн, що розвиваються, у світовому ВВП постійно зростає, що змінює структуру глобальної економіки та стимулює формування нових інтеграційних угруповань [24].

Ці процеси супроводжуються посиленням конкуренції між державами за доступ до ресурсів, ринків збуту та технологій. У результаті інтеграційні об'єднання все частіше використовуються як інструмент зміцнення економічних позицій країн у глобальному середовищі. Це зумовлює появу нових форматів інтеграції, які поєднують економічні та політичні цілі.

Важливим чинником впливу є геополітична нестабільність і військові конфлікти, які суттєво трансформують інтеграційні процеси. Війни та регіональні конфлікти порушують економічні зв'язки, змінюють структуру міжнародної торгівлі та інвестиційних потоків. Зокрема, повномасштабна війна в Україні стала одним із ключових факторів трансформації економічних відносин у Європі та світі. Вона призвела до переорієнтації торговельних потоків, перегляду енергетичних стратегій та зміни пріоритетів економічної політики багатьох держав.

У сучасних дослідженнях зазначається, що військові конфлікти спричиняють фрагментацію світової економіки та формування нових економічних блоків.

Це проявляється у зростанні регіоналізації, коли країни надають перевагу співпраці з географічно або політично близькими партнерами [22].

Така тенденція змінює характер інтеграційних процесів і знижує рівень глобальної економічної взаємозалежності.

Суттєвий вплив на розвиток інтеграції мають торговельні конфлікти та посилення протекціонізму. В умовах загострення конкуренції між провідними економіками світу дедалі частіше застосовуються тарифні та нетарифні обмеження, що ускладнює розвиток міжнародної торгівлі. За даними World Trade Organization, останні роки характеризуються зростанням кількості торговельних обмежень, що негативно впливає на глобальні економічні процеси.

Посилення протекціоністської політики призводить до зниження ефективності глобальних ринків і стимулює країни до пошуку альтернативних форм співпраці. У результаті відбувається активізація двосторонніх і регіональних угод, що сприяє фрагментації світової економіки.

Окрему роль у розвитку інтеграції відіграє енергетичний фактор, який у сучасних умовах набуває особливого геополітичного значення. Енергетична залежність від окремих постачальників створює ризики для економічної безпеки країн і змушує їх переглядати свої інтеграційні стратегії. У звітах World Bank

підкреслюється, що енергетична безпека стає одним із ключових чинників формування міжнародних економічних альянсів.

У відповідь на ці виклики країни активно диверсифікують джерела енергопостачання, розвивають відновлювану енергетику та формують нові енергетичні союзи. Це сприяє трансформації інтеграційних процесів і появі нових форм співпраці.

Суттєвим фактором впливу є також глобальні кризи, зокрема пандемія COVID-19, яка продемонструвала вразливість світової економіки. Порушення глобальних ланцюгів постачання, скорочення міжнародної торгівлі та зниження економічної активності змусили країни переглянути свої підходи до інтеграції. Як зазначає United Nations Conference on Trade and Development, пандемія стала каталізатором структурних змін у світовій економіці та сприяла формуванню нових моделей інтеграції [15].

У цих умовах зростає значення економічної стійкості та здатності до адаптації. Країни прагнуть зменшити залежність від зовнішніх факторів, що призводить до розвитку внутрішніх ринків і регіональних економічних зв'язків.

Важливим сучасним трендом є цифровізація економіки, яка суттєво змінює характер інтеграційних процесів. Розвиток цифрових технологій сприяє формуванню глобальних цифрових ринків, електронної комерції та нових форм економічної взаємодії. Це дозволяє країнам інтегруватися у світову економіку навіть без значних матеріальних ресурсів.

Водночас цифровізація створює нові виклики, пов'язані з кібербезпекою, захистом даних та необхідністю гармонізації регуляторних підходів. Це вимагає від країн розробки нових механізмів міжнародного співробітництва та координації політики.

Особливого значення геополітичні фактори набувають для України, яка перебуває в умовах глибоких економічних і політичних трансформацій. Європейська інтеграція України є стратегічним напрямом розвитку, що визначає її місце у світовій економіці. В умовах війни цей процес набуває ще більшого

значення, оскільки сприяє зміцненню економічної стійкості та інтеграції у європейський економічний простір [25].

Інтеграція до ЄС передбачає комплексні трансформації національної економіки, зокрема гармонізацію законодавства відповідно до європейських норм, адаптацію інституційної системи та впровадження сучасних стандартів управління. Ці процеси спрямовані на створення прозорого, конкурентного та ефективного економічного середовища, що відповідає вимогам європейського ринку. Водночас така трансформація потребує значних фінансових, організаційних і людських ресурсів, а також тривалого періоду адаптації.

Реформування економіки в контексті євроінтеграції охоплює структурні зміни в ключових секторах, модернізацію виробництва та розвиток інноваційного потенціалу. Це сприяє підвищенню продуктивності, покращенню якості продукції та розширенню можливостей виходу на міжнародні ринки. Однак процес адаптації може супроводжуватися певними труднощами, зокрема зростанням конкуренції для національних виробників і необхідністю швидкого пристосування до нових умов господарювання.

У сучасних умовах геополітичні фактори зумовлюють необхідність формування нових підходів до міжнародної економічної інтеграції. Посилення глобальної нестабільності, економічних і політичних ризиків змушує країни переглядати традиційні моделі співпраці та шукати більш гнучкі й адаптивні механізми інтеграції. Це передбачає поєднання відкритості економіки з елементами захисту національних інтересів.

Особливого значення набувають питання економічної безпеки, які стають невід'ємною складовою інтеграційної політики. Країни прагнуть забезпечити стабільність функціонування ключових секторів економіки, зменшити залежність від зовнішніх факторів та диверсифікувати економічні зв'язки. Це сприяє формуванню більш стійких моделей інтеграції, орієнтованих на довгостроковий розвиток.

У цих умовах інтеграція дедалі більше розглядається не лише як інструмент економічного зростання, але й як важливий механізм забезпечення

національної безпеки. Вона дозволяє країнам зміцнювати свої позиції у світовій економіці, підвищувати рівень економічної стійкості та ефективніше реагувати на зовнішні виклики. Особливо це актуально для держав, які перебувають у стані трансформації або стикаються з серйозними геополітичними загрозами.

Таким чином, геополітичні фактори відіграють визначальну роль у розвитку міжнародної економічної інтеграції, формуючи нові умови функціонування світового господарства. Вони впливають на структуру інтеграційних процесів, визначають їхню динаміку та перспективи розвитку. У сучасному світі інтеграція стає більш складною, багатовимірною та залежною від політичних і безпекових чинників, що зумовлює необхідність комплексного підходу до її дослідження та ефективного управління.

РОЗДІЛ 2

ОЦІНКА ТА АНАЛІЗ РОЗВИТКУ МІЖНАРОДНОЇ ЕКОНОМІЧНОЇ ІНТЕГРАЦІЇ В СУЧАСНИХ УМОВАХ

2.1. Сучасні тенденції розвитку міжнародної економічної інтеграції

Сучасний етап розвитку міжнародної економічної інтеграції характеризується суттєвими трансформаційними змінами, які зумовлені впливом глобалізаційних процесів, геополітичних викликів та структурних зрушень у світовій економіці. Інтеграція вже не обмежується лише лібералізацією торгівлі, а охоплює широке коло сфер, включаючи фінансові ринки, інноваційну діяльність, цифрову економіку та інституційне співробітництво.

Однією з ключових тенденцій є посилення регіоналізації світової економіки. У сучасних умовах країни все частіше віддають перевагу регіональним інтеграційним об'єднанням, що дозволяє їм ефективніше реагувати на зовнішні виклики та зменшувати ризики глобальної нестабільності. Регіональні торговельні угоди стають важливим інструментом поглиблення економічної співпраці, забезпечення доступу до ринків і стимулювання економічного зростання.

Важливою складовою сучасних інтеграційних процесів є також трансформація глобальних ланцюгів доданої вартості. Під впливом пандемії COVID-19, геополітичної напруженості та зростання ризиків порушення постачання країни і транснаціональні корпорації переглядають свої виробничі та логістичні стратегії. Спостерігається тенденція до скорочення надмірної залежності від віддалених ринків, диверсифікації постачальників та перенесення виробництва ближче до кінцевих споживачів. Це сприяє розвитку регіональних виробничих кластерів і водночас змінює характер міжнародної економічної інтеграції, роблячи її більш гнучкою та адаптивною до зовнішніх викликів.

Ще однією важливою тенденцією є активізація цифрової інтеграції, яка стає одним із ключових драйверів розвитку світової економіки. Розвиток цифрових технологій, електронної комерції, фінансових технологій і цифрових платформ створює нові можливості для інтеграції навіть для країн із обмеженими ресурсами. Цифрова економіка сприяє зниженню бар'єрів входу на міжнародні ринки, підвищенню ефективності бізнес-процесів і розширенню форм міжнародної співпраці. Водночас вона породжує нові виклики, пов'язані з регулюванням цифрового простору, захистом даних і забезпеченням кібербезпеки, що потребує узгоджених дій на міжнародному рівні.

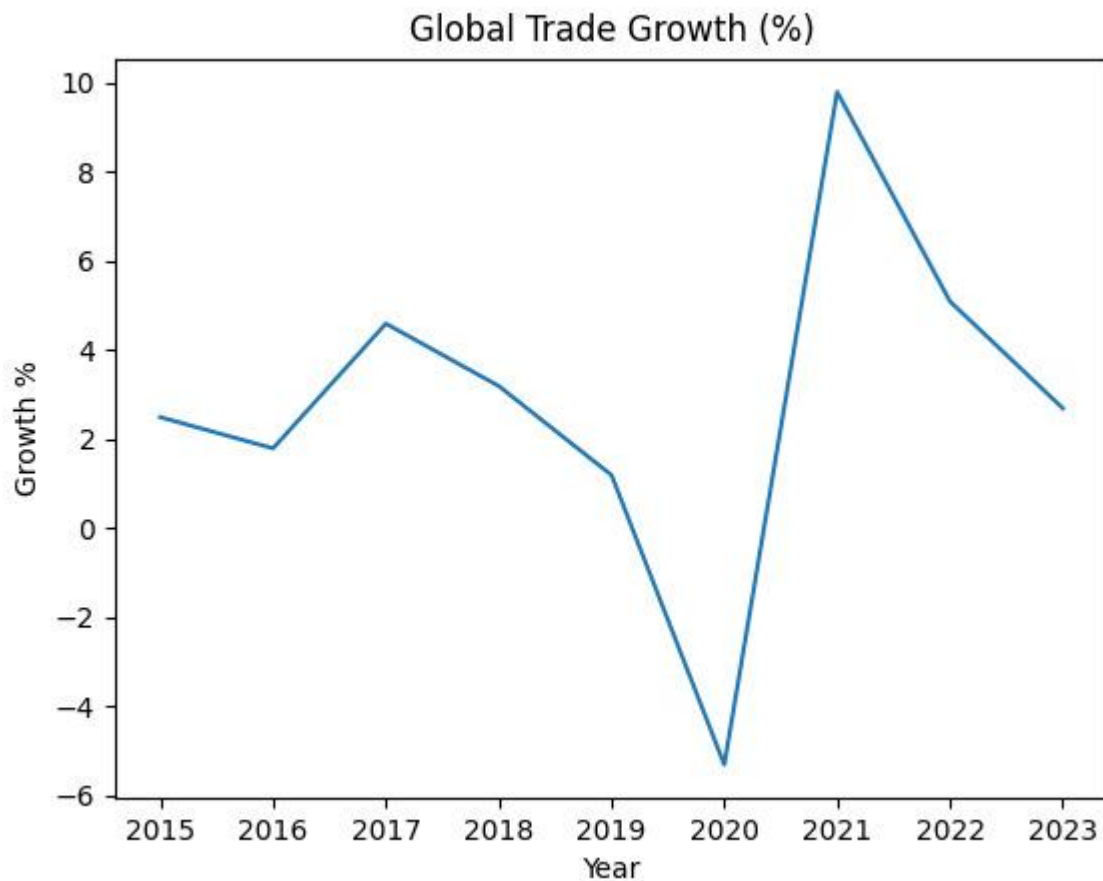

Рисунок 2.1 Динаміка зростання світової торгівлі у 2015–2023 рр., %

Джерело: складено за [26].

Сучасні тенденції розвитку міжнародної економічної інтеграції підтверджуються статистичними даними. Як видно з рис. 2.1, динаміка світової торгівлі характеризується значними коливаннями, зокрема різким спадом у 2020

році внаслідок пандемії COVID-19 та подальшим відновленням у наступні роки. Це свідчить про високу чутливість глобальної економіки до зовнішніх шоків.

Водночас спостерігається тенденція до фрагментації світової економіки, що проявляється у формуванні окремих економічних блоків і зниженні рівня глобальної інтеграції. Це пов'язано з посиленням геополітичної напруженості, торговельними конфліктами та зміною пріоритетів економічної політики провідних держав. У результаті відбувається перегляд глобальних ланцюгів доданої вартості та переорієнтація економічних зв'язків.

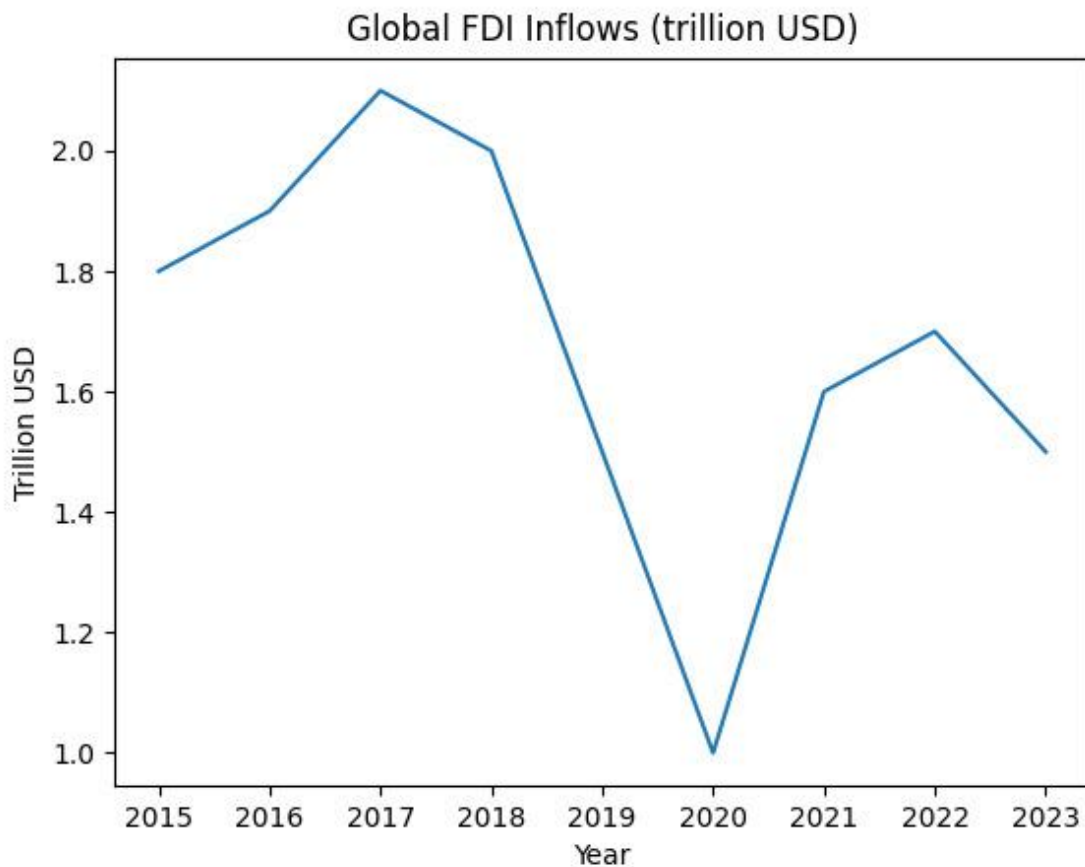

Рисунок 2.2 Динаміка світових потоків ПІІ у 2015–2023 рр., трлн дол. США

Джерело: складено за [15].

Водночас аналіз світових потоків прямих іноземних інвестицій (рис. 2.2) демонструє тенденцію до їх нестабільності, що зумовлено геополітичними ризиками та зміною інвестиційних стратегій транснаціональних корпорацій.

Зниження обсягів інвестицій у кризові періоди підтверджує залежність інтеграційних процесів від глобальної економічної ситуації.

Важливою тенденцією є також трансформація глобальних ланцюгів постачання. Після пандемії COVID-19 та в умовах геополітичної нестабільності країни прагнуть зменшити залежність від віддалених ринків і скоротити ризики, пов'язані з порушенням логістичних процесів. Це призводить до розвитку таких стратегій, як *reshoring* (повернення виробництва), *nearshoring* (перенесення виробництва ближче до споживача) та *friend-shoring* (орієнтація на політично надійних партнерів) [27].

Суттєвий вплив на інтеграційні процеси має цифровізація економіки, яка формує нові моделі міжнародної взаємодії. Розвиток цифрових технологій сприяє зростанню електронної торгівлі, формуванню цифрових платформ та інтеграції фінансових систем. Це дозволяє країнам швидше інтегруватися у світову економіку, однак водночас створює нові виклики, пов'язані з регулюванням цифрового простору та забезпеченням кібербезпеки.

Ще однією важливою тенденцією сучасного етапу розвитку міжнародної економічної інтеграції є суттєве посилення ролі інституційної інтеграції. Вона передбачає не лише формальне укладання міждержавних угод, а й глибоку координацію економічної політики, гармонізацію національного законодавства та формування наднаціональних механізмів управління.

У сучасних умовах інтеграційні об'єднання дедалі більше орієнтуються на створення єдиного нормативно-правового простору, що забезпечує прозорість, передбачуваність та стабільність економічних відносин між країнами-учасницями. Це сприяє підвищенню ефективності функціонування ринків, зменшенню трансакційних витрат та створенню сприятливого інвестиційного клімату. Водночас розвиток інституційної інтеграції потребує високого рівня довіри між країнами та готовності до часткового обмеження національного суверенітету в економічній сфері.

Не менш важливим сучасним трендом є зростання значення економічної безпеки як ключової складової інтеграційних процесів. В умовах глобальної

нестабільності, геополітичних конфліктів і посилення конкуренції країни дедалі більше уваги приділяють захисту своїх економічних інтересів.

Це проявляється у прагненні забезпечити стабільність функціонування національних економік, зменшити залежність від зовнішніх постачальників критично важливих ресурсів і диверсифікувати зовнішньоекономічні зв'язки.

У результаті інтеграція дедалі частіше розглядається не лише як інструмент економічного зростання, але й як ефективний механізм зміцнення економічної стійкості та захисту національної безпеки. Особливо це актуально для країн, які перебувають у зоні підвищених геополітичних ризиків.

Сучасні тенденції розвитку міжнародної економічної інтеграції також тісно пов'язані з процесами екологізації економіки та переходу до моделі сталого розвитку. Інтеграційні об'єднання дедалі активніше впроваджують екологічні стандарти, стимулюють використання відновлюваних джерел енергії та підтримують розвиток «зелених» технологій.

Це сприяє формуванню нових напрямів міжнародної співпраці, зокрема у сфері кліматичної політики, енергоефективності та зменшення викидів парникових газів. У результаті змінюється структура міжнародних економічних відносин, а екологічний фактор стає одним із визначальних у формуванні інтеграційних стратегій. Водночас перехід до сталого розвитку потребує значних інвестицій та узгодження інтересів різних країн, що ускладнює реалізацію відповідних ініціатив [28].

В умовах сучасних викликів важливою тенденцією є також поглиблення інтеграції у фінансовій сфері. Розвиток міжнародних фінансових ринків, інтеграція банківських систем і координація монетарної політики сприяють підвищенню ефективності функціонування економік і полегшують доступ до фінансових ресурсів.

Це створює передумови для активізації інвестиційної діяльності, розвитку підприємництва та економічного зростання. Водночас фінансова інтеграція супроводжується підвищенням ризиків поширення фінансових криз, оскільки проблеми в одній країні можуть швидко поширюватися на інші. Це зумовлює

необхідність удосконалення механізмів міжнародного фінансового регулювання, посилення контролю та координації політики між країнами [29].

Особливе місце у сучасних інтеграційних процесах займає інтеграція України до світового економічного простору. В умовах війни та геополітичної нестабільності відбувається суттєва трансформація зовнішньоекономічних зв'язків країни, зокрема їх переорієнтація на європейські ринки.

Поглиблення співпраці з Європейським Союзом, адаптація національного законодавства до європейських стандартів і поступова інтеграція у спільний ринок створюють нові можливості для економічного розвитку.

Це сприяє модернізації економіки, підвищенню конкурентоспроможності національних виробників та залученню іноземних інвестицій. Водночас цей процес супроводжується значними викликами, пов'язаними з необхідністю проведення структурних реформ і адаптації до жорстких вимог європейського ринку [30].

Таким чином, сучасні тенденції розвитку міжнародної економічної інтеграції характеризуються складним поєднанням процесів глобалізації та регіоналізації, зростанням ролі геополітичних факторів і трансформацією традиційних моделей економічної взаємодії.

Інтеграція стає більш гнучкою, багатовимірною та орієнтованою на забезпечення стійкості економік у нестабільному глобальному середовищі. Вона охоплює не лише економічні, але й політичні, соціальні та екологічні аспекти розвитку, що вимагає комплексного підходу до її дослідження та ефективного управління. У таких умовах успішність інтеграційних процесів залежить від здатності країн адаптуватися до нових викликів і використовувати можливості, які відкриває глобальна економічна взаємодія.

2.2. Аналіз регіональних інтеграційних об'єднань світу

Сучасний розвиток міжнародної економічної інтеграції значною мірою визначається діяльністю регіональних інтеграційних об'єднань, які виступають ключовими суб'єктами глобальної економіки. Вони забезпечують координацію економічної політики, сприяють зростанню міжнародної торгівлі та інвестицій, а також формують нові моделі економічної взаємодії. У сучасних умовах регіоналізація є однією з провідних тенденцій розвитку світового господарства, що доповнює процеси глобалізації [26]. У таблиці 2.1 подано характеристику основних інтеграційних об'єднань світу.

Таблиця 2.1. – Характеристика основних інтеграційних об'єднань світу

Інтеграційне об'єднання	Кількість країн	Рівень інтеграції	Основні особливості
ЄС	27	Економічний союз	Спільний ринок, єдина валюта
NAFTA/USMCA	3	Зона вільної торгівлі	Лібералізація торгівлі
ASEAN	10	Зона вільної торгівлі	Орієнтація на експорт
MERCOSUR	4	Митний союз	Спільний зовнішній тариф

Джерело: складено за [26, 27, 31].

Аналізуючи наведені дані (табл.2.1), можна зробити висновок, що найбільш глибоким рівнем інтеграції характеризується Європейський Союз, який поєднує елементи економічного та валютного союзу. Інші об'єднання здебільшого функціонують на рівні зон вільної торгівлі або митних союзів, що свідчить про різний ступінь інтеграційної зрілості.

Регіональні інтеграційні об'єднання відрізняються за рівнем розвитку, глибиною інтеграції та економічним потенціалом. Найбільш розвиненим інтеграційним утворенням є Європейський Союз, який поєднує елементи спільного ринку, економічного та валютного союзу. ЄС демонструє високий рівень внутрішньої торгівлі, що перевищує 60% загального обсягу

зовнішньоторговельних операцій країн-учасниць, а також характеризується розвиненою інституційною структурою та ефективною системою управління. У таблиці 2.2 подано порівняльну оцінку ефективності інтеграційних об'єднань.

Таблиця 2.2. - Порівняльна оцінка ефективності інтеграційних об'єднань, станом на 01.01.2024 р.

Показник	ЄС	USMCA	ASEAN	MERCOSUR	AfCFTA
Частка у світовому ВВП (%)	~17	~28	~7	~3	~3
Частка у світовій торгівлі (%)	~30	~18	~8	~2	~3
Рівень внутрішньої торгівлі (%)	Високий	Високий	Середній	Середній	Низький
Інституційна інтеграція	Висока	Середня	Середня	Низька	Низька

Джерело: складено за [15, 18, 26]

Отримані результати свідчать про те, що найбільш ефективним інтеграційним об'єднанням є ЄС, який має високий рівень внутрішньої торгівлі та розвинену інституційну систему. Водночас USMCA демонструє значний економічний потенціал завдяки масштабам економік учасників. ASEAN характеризується високими темпами розвитку, тоді як MERCOSUR і AfCFTA перебувають на стадії формування та поглиблення інтеграційних процесів.

Економічна ефективність ЄС проявляється у високому рівні інтеграції ринків товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Завдяки усуненню бар'єрів у торгівлі та гармонізації законодавства країни ЄС отримують значні вигоди у вигляді зростання продуктивності, підвищення конкурентоспроможності та розширення можливостей для інвестицій. Водночас функціонування ЄС супроводжується певними викликами, зокрема асиметрією розвитку країн-учасниць і необхідністю координації макроекономічної політики.

На рисунку 2.3 подано частку основних інтеграційних об'єднань у світовому ВВП.

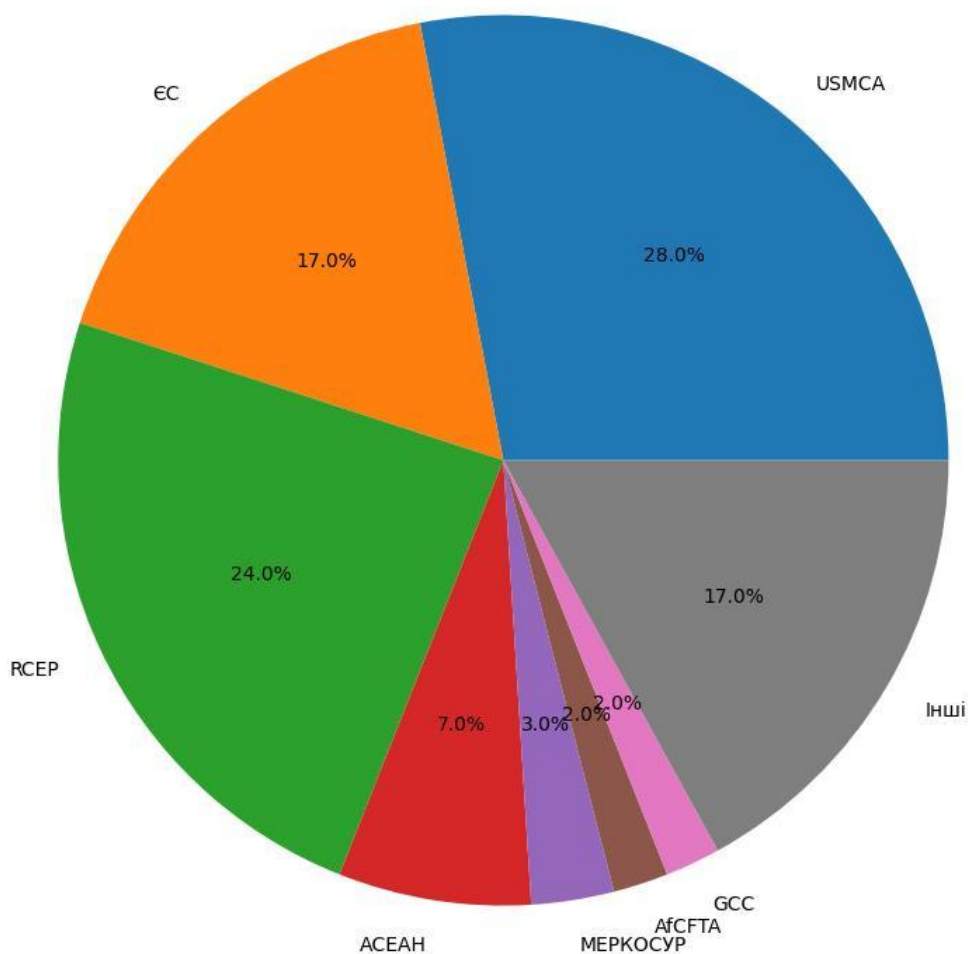

Рисунок 2.3 Частка основних інтеграційних об'єднань у світовому ВВП
Джерело: складено за [29]

Як видно з рисунка 2.3, найбільша частка у світовому ВВП припадає на інтеграційне об'єднання USMCA, тоді як частка ASEAN залишається відносно невеликою.

Важливим інтеграційним об'єднанням є United States–Mexico–Canada Agreement, яке прийшло на зміну NAFTA. Це об'єднання характеризується високим рівнем економічної взаємодії між країнами Північної Америки та значними обсягами внутрішньорегіональної торгівлі. USMCA сприяє розвитку виробничих ланцюгів, особливо в автомобільній, енергетичній та аграрній галузях, а також забезпечує високий рівень інвестиційної активності. На рисунку 2.4 подано динаміку рівня внутрішньорегіональної торгівлі в інтеграційних об'єднаннях у 2019–2024 рр., %

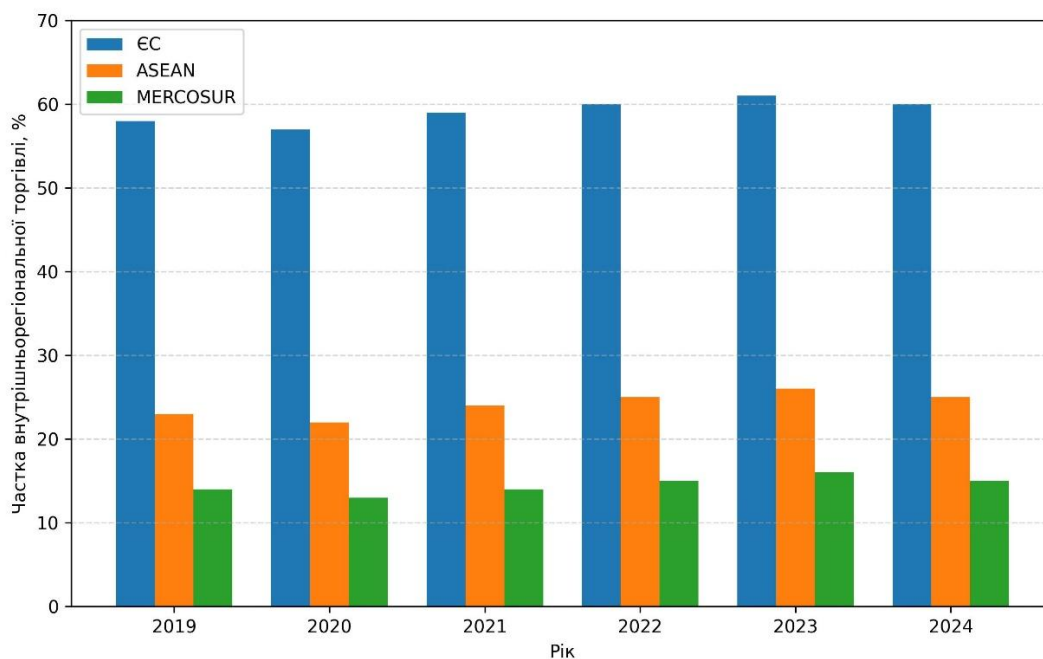

Рисунок 2.4 Динаміка рівня внутрішньорегіональної торгівлі в інтеграційних об'єднаннях у 2019–2024 рр., %

Джерело: складено за [26].

Аналіз рисунка 2.4 свідчить, що найвищий рівень внутрішньорегіональної торгівлі характерний для Європейського Союзу, що підтверджує високий рівень його економічної інтеграції.

Разом з тим інтеграція в межах USMCA має переважно економічний характер і не передбачає створення наднаціональних інституцій, що відрізняє її від ЄС. Це обмежує глибину інтеграції, але водночас забезпечує більшу гнучкість у прийнятті економічних рішень [32].

Особливу роль у світовій економіці відіграє Association of Southeast Asian Nations, яка демонструє високі темпи економічного зростання та активну участь у глобальних ланцюгах доданої вартості. ASEAN орієнтована на розвиток зовнішньої торгівлі та залучення іноземних інвестицій, що сприяє інтеграції країн регіону у світову економіку [26].

Незважаючи на значні досягнення, інтеграція в межах ASEAN залишається менш глибокою порівняно з ЄС, оскільки країни-учасниці зберігають високий

рівень економічної автономії. Водночас гнучка модель інтеграції дозволяє враховувати різний рівень розвитку економік і забезпечує стабільність функціонування об'єднання.

Інтеграційні процеси в Латинській Америці представлені MERCOSUR, який функціонує як митний союз. MERCOSUR спрямований на розвиток внутрішньорегіональної торгівлі та координацію економічної політики країн-учасниць. Однак ефективність цього об'єднання обмежується економічною нестабільністю окремих країн і недостатнім рівнем інституційної інтеграції.

У Африці важливим кроком у розвитку інтеграції стало створення African Continental Free Trade Area, яка є найбільшою зоною вільної торгівлі за кількістю учасників. Основною метою AfCFTA є стимулювання внутрішньорегіональної торгівлі та економічного розвитку країн Африки. Очікується, що реалізація цієї угоди сприятиме зростанню обсягів торгівлі та підвищенню рівня економічної інтеграції на континенті [33, 34].

Разом з тим розвиток інтеграційних процесів у Африці стикається з низкою проблем, зокрема недостатнім рівнем інфраструктури, політичною нестабільністю та низьким рівнем економічного розвитку. Це ускладнює реалізацію інтеграційного потенціалу та потребує додаткових зусиль з боку міжнародних організацій.

Важливим аспектом оцінки інтеграційних об'єднань є їх вплив на міжнародну торгівлю. За даними World Trade Organization, регіональні торговельні угоди сприяють зростанню обсягів торгівлі між країнами-учасницями та підвищенню їх конкурентоспроможності на світових ринках [26]. Водночас вони можуть призводити до ефекту відхилення торгівлі, коли країни віддають перевагу внутрішньорегіональним партнерам.

Інтеграційні об'єднання також відіграють важливу роль у залученні іноземних інвестицій. За даними United Nations Conference on Trade and Development, країни, що входять до інтеграційних угруповань, мають більший інвестиційний потенціал завдяки доступу до ширших ринків і стабільнішого економічного середовища [27].

У таблиці 2.3 подано динаміку залучення прямих іноземних інвестицій в основних інтеграційних об'єднаннях світу у 2019–2024 рр., % від світового обсягу ПІІ.

Таблиця 2.3. - Динаміка залучення прямих іноземних інвестицій в основних інтеграційних об'єднаннях світу у 2019–2024 рр., % від світового обсягу ПІІ

Інтеграційне об'єднання	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Європейський Союз (ЄС)	31,5	28,7	33,8	31,9	30,5	30,8
USMCA	26,8	27,9	29,4	30,1	31,0	31,5
RCEP	22,4	23,8	24,6	25,3	26,1	26,4
ASEAN	7,2	7,8	8,1	8,4	8,8	9,0
MERCOSUR	4,5	4,1	4,3	4,5	4,7	4,8
GCC	3,8	4,0	4,1	4,2	4,4	4,5
AfCFTA	2,1	2,2	2,3	2,5	2,6	2,7
Інші країни світу	1,7	1,5	1,4	1,1	0,9	0,3

Джерело: складено за [27, 30].

Дані таблиці 2.3 свідчать про зростання концентрації міжнародних інвестиційних потоків у межах найбільших інтеграційних об'єднань світу. Найбільшими реципієнтами прямих іноземних інвестицій залишаються країни USMCA, частка яких у світовому обсязі ПІІ зросла з 26,8 % у 2019 р. до 31,5 % у 2024 р. Це пояснюється високим рівнем економічного розвитку США, активним розвитком високотехнологічних секторів та реалізацією політики nearshoring.

Європейський Союз також залишається одним із провідних центрів залучення інвестицій. Попри певні коливання, пов'язані з пандемією COVID-19 та геополітичними ризиками, частка ЄС стабільно перевищує 30 % світового обсягу ПІІ. Водночас швидкими темпами зростає інвестиційна привабливість країн RCEP та ASEAN, що пов'язано з динамічним розвитком азійських економік та переміщенням виробничих потужностей до регіону.

Зростання інвестиційних потоків до інтеграційних об'єднань підтверджує посилення ролі регіональної економічної інтеграції у світовій економіці. Саме інтеграційні угруповання дедалі більше виступають центрами концентрації

капіталу, технологій та інновацій, що сприяє підвищенню їх конкурентоспроможності та стійкості до глобальних економічних викликів.

Крім того, інтеграція сприяє розвитку інноваційної діяльності та передачі технологій. Спільні науково-дослідні проєкти, кооперація підприємств і доступ до нових технологій дозволяють країнам підвищувати ефективність виробництва та розвивати високотехнологічні галузі.

У сучасних умовах важливим фактором розвитку інтеграційних об'єднань є цифровізація економіки. Вона сприяє формуванню нових форм економічної взаємодії, зокрема електронної торгівлі, цифрових платформ і фінансових технологій. Це відкриває нові можливості для інтеграції, але водночас створює нові виклики, пов'язані з регулюванням цифрового простору.

Таким чином, оцінка регіональних інтеграційних об'єднань свідчить про їх ключову роль у розвитку світової економіки. Вони виступають важливим інструментом економічного зростання, підвищення конкурентоспроможності та адаптації до глобальних викликів. Водночас ефективність інтеграції залежить від рівня економічного розвитку країн, якості інституцій та здатності до координації економічної політики.

Сучасний етап розвитку міжнародної економічної інтеграції характеризується активізацією діяльності регіональних інтеграційних об'єднань, які відіграють ключову роль у формуванні структури світової економіки. Такі об'єднання забезпечують поглиблення економічної співпраці між країнами, сприяють зростанню торгівлі, інвестицій та підвищенню конкурентоспроможності національних економік.

У сучасному світі функціонує значна кількість інтеграційних угруповань, серед яких провідне місце займають European Union, North American Free Trade Agreement, Association of Southeast Asian Nations, MERCOSUR та African Continental Free Trade Area. Вони відрізняються за рівнем інтеграції, масштабами економік та ефективністю функціонування.

2.3. Особливості інтеграції України до глобальних економічних процесів

Інтеграція України у світовий економічний простір є одним із пріоритетних напрямів її економічного розвитку в умовах глобалізації та посилення геополітичних викликів. Цей процес має комплексний характер і охоплює торговельну, інвестиційну, інституційну та технологічну складові. Особливістю сучасного етапу інтеграції України є її чітка орієнтація на європейський вектор розвитку, що зумовлено як економічними, так і політичними чинниками.

Ключовим елементом інтеграційної стратегії України є співпраця з European Union, яка реалізується в межах Угоди про асоціацію та створення поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі (DCFTA). Це сприяє поступовій інтеграції України до єдиного європейського ринку, гармонізації законодавства та впровадженню європейських стандартів у різних сферах економіки.

Значним досягненням є зростання обсягів торгівлі між Україною та ЄС. За останні роки ЄС став основним торговельним партнером України, що свідчить про успішну переорієнтацію зовнішньоекономічних зв'язків. Це підтверджує ефективність інтеграційної політики, спрямованої на розширення доступу до європейських ринків та підвищення конкурентоспроможності національної продукції [35].

Водночас інтеграція України до світового економічного простору супроводжується значними викликами. Одним із ключових є необхідність адаптації національної економіки до жорстких стандартів ЄС, що потребує модернізації виробництва, підвищення якості продукції та реформування інституційної системи. Як зазначає О. І. Шнирков, інтеграція України до європейського економічного простору є складним і тривалим процесом, що вимагає системних реформ і значних ресурсів [22].

Особливого значення інтеграційні процеси набули в умовах повномасштабної війни, яка суттєво вплинула на структуру економіки України. Військові дії призвели до скорочення виробництва, порушення логістичних

ланцюгів і зниження інвестиційної активності. Водночас вони стали каталізатором прискорення євроінтеграційних процесів та поглиблення співпраці з міжнародними партнерами.

У сучасних умовах важливою тенденцією є переорієнтація українського експорту на європейські ринки. Це сприяє диверсифікації зовнішньої торгівлі та зменшенню залежності від окремих країн. Разом з тим така трансформація потребує підвищення конкурентоспроможності українських підприємств і адаптації до нових ринкових умов [36].

Інтеграція України також пов'язана з активізацією інвестиційної діяльності. Участь у міжнародних економічних об'єднаннях і співпраця з міжнародними фінансовими організаціями сприяють залученню іноземних інвестицій, які є важливим джерелом економічного розвитку. Однак рівень інвестицій залишається недостатнім через високі ризики, пов'язані з воєнною ситуацією та нестабільністю економічного середовища.

Важливим аспектом інтеграції є інституційні перетворення, які передбачають реформування державного управління, боротьбу з корупцією та підвищення ефективності економічної політики. Як зазначає І. В. Бураковський, успішна інтеграція України до світової економіки залежить від якості інституцій та здатності держави забезпечити стабільне та прозоре бізнес-середовище [37].

Не менш важливим є розвиток інноваційного потенціалу, який визначає конкурентоспроможність країни у глобальному середовищі. Інтеграція до світового економічного простору відкриває доступ до нових технологій, знань і ресурсів, що сприяє модернізації економіки та розвитку високотехнологічних галузей.

Таким чином, інтеграція України у світовий економічний простір є складним і багатовимірним процесом, який супроводжується як значними можливостями, так і серйозними викликами. Вона сприяє економічному розвитку, підвищенню конкурентоспроможності та зміцненню позицій України у світовій економіці. Водночас успішність цього процесу залежить від

ефективності реформ, стабільності економічного середовища та здатності країни адаптуватися до нових глобальних умов.

Інтеграція України у світовий економічний простір є одним із ключових стратегічних напрямів її економічного розвитку в умовах глобалізації та посилення геополітичних викликів. Цей процес має багатовимірний характер і охоплює торговельну, інвестиційну, фінансову, інституційну та технологічну складові. Його особливістю є поєднання економічних інтересів із політичними та безпековими пріоритетами держави [23].

На сучасному етапі інтеграція України відбувається в умовах глибоких структурних змін світової економіки, що зумовлює необхідність адаптації національної моделі розвитку до нових глобальних реалій [29].

Ключовим вектором інтеграційної політики України є співпраця з European Union, яка реалізується в межах Угоди про асоціацію та функціонування поглибленої і всеосяжної зони вільної торгівлі (DCFTA). Це сприяє поступовій інтеграції України до європейського економічного простору, гармонізації законодавства та підвищенню стандартів якості продукції. ЄС став основним торговельним партнером України, що свідчить про успішну переорієнтацію зовнішньоекономічних зв'язків.

Зростання обсягів експорту до країн ЄС підтверджує ефективність інтеграційної політики. Україна поступово інтегрується у європейські ланцюги доданої вартості, що відкриває нові можливості для економічного розвитку та модернізації виробництва [38]. У таблиці 2.4. подано географічну структуру експорту України за 2019–2024 рр.

Таблиця 2.4. – Географічна структура експорту України у 2019–2024 рр., %

Регіон	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Країни ЄС	41,5	37,8	39,4	55,5	63,0	64,2
Азія	34,2	37,5	35,8	24,3	18,5	17,8
Африка	9,8	10,4	11,1	7,2	8,9	8,7
Америка	4,6	4,8	4,9	5,1	4,6	4,8
Інші країни	9,9	9,5	8,8	7,9	5,0	4,5

Джерело: складено за [30-32].

Як видно з таблиці 2.4, протягом 2019–2024 рр. відбулися суттєві зміни у географічній структурі експорту України. Найбільш помітною тенденцією стало зростання частки країн Європейського Союзу, яка збільшилася з 41,5 % у 2019 р. до понад 64 % у 2024 р. Це свідчить про поглиблення економічної інтеграції України з ЄС та переорієнтацію зовнішньої торгівлі на європейський ринок.

Водночас спостерігається скорочення частки азійського напрямку експорту. Якщо у 2020 р. країни Азії забезпечували майже 38 % українського експорту, то у 2024 р. цей показник знизився до 17,8 %. Така динаміка пояснюється зміною логістичних маршрутів, впливом воєнних дій та посиленням торговельної співпраці з Європейським Союзом.

Частка експорту до країн Африки та Америки залишалася відносно стабільною, хоча після 2022 р. відбулося певне скорочення обсягів поставок через порушення традиційних торговельних зв'язків. Загалом структура експорту України демонструє чітку тенденцію до європеїзації зовнішньої торгівлі, що відповідає стратегічному курсу держави на інтеграцію до єдиного економічного простору ЄС.

Водночас інтеграція України супроводжується значними викликами. Одним із ключових є необхідність адаптації економіки до стандартів ЄС, що потребує модернізації виробництва, підвищення якості продукції та реформування інституційної системи. Як зазначає І. Бураковський, ефективність інтеграції значною мірою залежить від якості інституційного середовища [37].

Особливого значення інтеграційні процеси набули в умовах війни. Військові дії призвели до скорочення виробництва, порушення логістичних ланцюгів і зниження інвестиційної активності. Водночас вони стали каталізатором поглиблення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями, зокрема International Monetary Fund та World Bank [31]. На рисунку 2.5 подано експорт України до ЄС за період 2018-2024 рр.

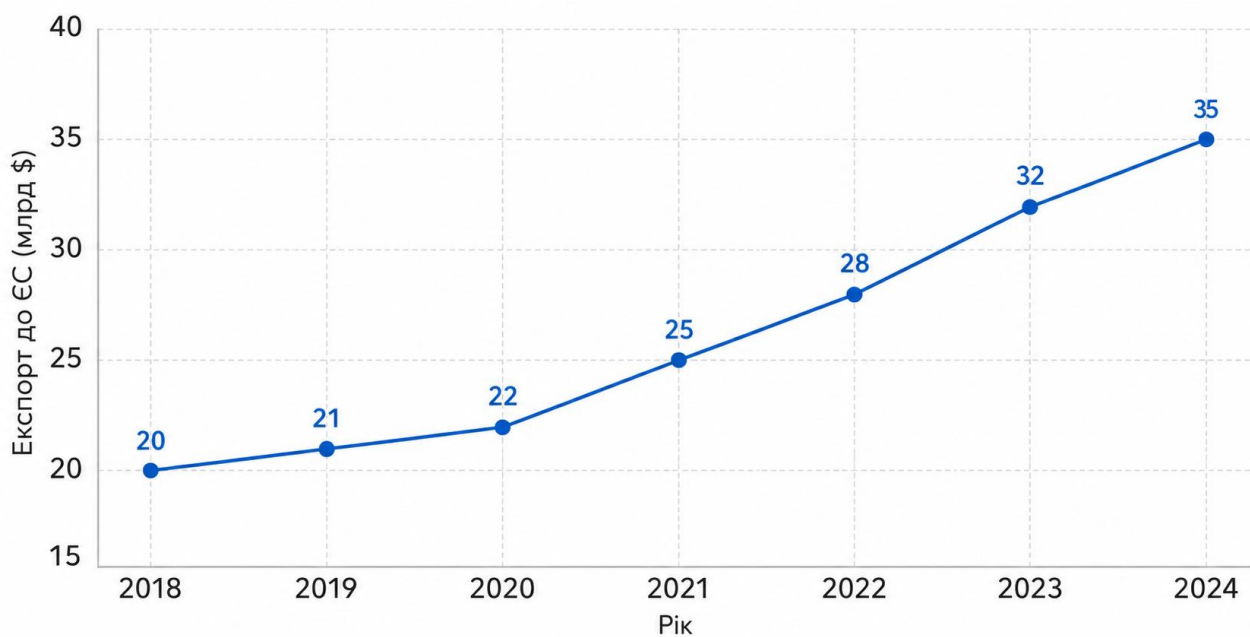

Рисунок 2.5 Експорт України до ЄС за період 2018-2024 рр.

Джерело: складено за [32].

У сучасних умовах важливою тенденцією є диверсифікація зовнішньої торгівлі. Це дозволяє зменшити залежність від окремих ринків і підвищити стійкість економіки до зовнішніх шоків. Водночас така трансформація потребує підвищення конкурентоспроможності українських підприємств.

Інтеграція України також пов'язана з активізацією інвестиційної діяльності. Іноземні інвестиції сприяють модернізації економіки, однак їх рівень залишається недостатнім через високі ризики. У таблиці 2.5 подано основні фактори інтеграції України.

Таблиця 2.5.– Фактори інтеграції України

Фактор	Характер впливу
Євроінтеграція	Позитивний
Війна	Негативний
Інвестиції	Обмежений

Джерело: складено за [19-21].

Інституційні реформи є критично важливими для інтеграції України. Вони передбачають підвищення прозорості управління, боротьбу з корупцією та створення сприятливого бізнес-середовища.

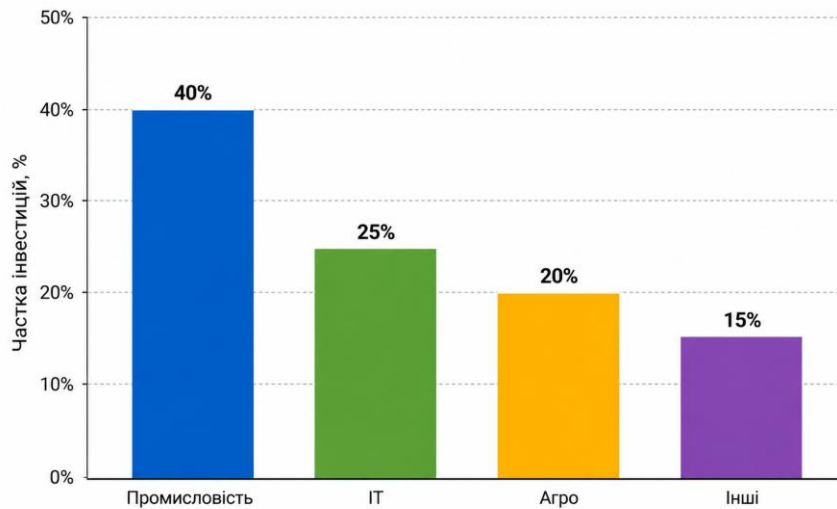

Рисунок 2.6 Структура інвестицій в економіку України в 2025 році

Джерело: складено за [32].

Таким чином, інтеграція України у світовий економічний простір є складним і багатовимірним процесом, що поєднує можливості економічного розвитку та серйозні виклики. Її успішність залежить від ефективності реформ, стабільності економіки та здатності адаптуватися до глобальних змін.

Важливим результатом проведеного аналізу є встановлення того, що інтеграція України до світового економічного простору має незворотний характер і дедалі більше орієнтується на європейську модель розвитку. Поглиблення співпраці з Європейським Союзом сприяє модернізації економіки, підвищенню стандартів ведення бізнесу та розвитку конкурентного середовища. Водночас ефективність інтеграційних процесів значною мірою залежить від темпів реалізації структурних реформ, удосконалення інституційного середовища та підвищення інвестиційної привабливості країни.

Проведене дослідження показало, що сучасні геополітичні виклики не лише створюють додаткові ризики для економіки України, але й відкривають нові можливості для зміцнення її позицій у міжнародному економічному

просторі. Переорієнтація зовнішньої торгівлі на ринки ЄС, розширення співпраці з міжнародними фінансовими організаціями та інтеграція до європейських виробничих і логістичних ланцюгів створюють передумови для довгострокового економічного зростання та підвищення стійкості національної економіки.

Отже, подальша інтеграція України у світове господарство повинна ґрунтуватися на поєднанні євроінтеграційного курсу, розвитку інноваційного потенціалу та підвищення конкурентоспроможності національного виробництва. Особливого значення набуває розвиток людського капіталу, цифрової економіки та високотехнологічних галузей, які здатні забезпечити ефективне включення України до глобальних ланцюгів створення доданої вартості. За умови успішного проведення реформ та збереження міжнародної підтримки Україна має всі передумови для посилення своєї ролі у світовій економіці та формування сучасної моделі інтеграційного розвитку.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

У результаті проведеного дослідження розвитку міжнародної економічної інтеграції в умовах нових геополітичних викликів було сформовано комплекс теоретичних і практичних висновків, що дозволяють узагальнити сучасні тенденції трансформації світового господарства та визначити перспективи інтеграційного розвитку.

Передусім встановлено, що міжнародна економічна інтеграція є об'єктивним і закономірним процесом розвитку світової економіки, який зумовлений поглибленням міжнародного поділу праці, інтернаціоналізацією виробництва та зростанням взаємозалежності національних економік. У сучасних умовах інтеграція виходить за межі традиційного розуміння як лібералізації торгівлі та охоплює широкий спектр сфер, включаючи фінансову, інноваційну, цифрову та інституційну взаємодію.

Дослідження теоретичних основ міжнародної економічної інтеграції показало, що її сутність полягає у формуванні єдиного економічного простору, в межах якого забезпечується вільний рух товарів, послуг, капіталу та робочої сили. Визначено, що інтеграція виконує низку важливих функцій, серед яких алокаційна, стимулююча, інноваційна та стабілізаційна. Саме ці функції забезпечують підвищення ефективності використання ресурсів, стимулюють економічне зростання та сприяють зменшенню економічних ризиків.

Встановлено, що розвиток інтеграційних процесів має поетапний характер і реалізується через такі форми, як зона вільної торгівлі, митний союз, спільний ринок, економічний та валютний союз. Кожен наступний етап передбачає більш глибоку координацію економічної політики та підвищення рівня взаємозалежності між країнами-учасницями. При цьому найбільш розвиненою формою інтеграції є економічний союз, який передбачає створення єдиного економічного простору та узгодження макроекономічної політики.

Аналіз сучасного стану міжнародної економічної інтеграції дозволив встановити, що ключовими тенденціями є поєднання процесів глобалізації та

регіоналізації. У сучасних умовах країни все частіше віддають перевагу регіональним інтеграційним об'єднанням, які забезпечують більш ефективну адаптацію до глобальних викликів. Це підтверджується активним розвитком таких інтеграційних угруповань, як ЄС, USMCA, ASEAN та інших.

Особливу увагу у дослідженні приділено впливу геополітичних факторів на розвиток інтеграційних процесів. Встановлено, що сучасні геополітичні виклики, зокрема військові конфлікти, торговельні війни та політична нестабільність, суттєво трансформують характер міжнародної економічної інтеграції. Вони сприяють фрагментації світової економіки, формуванню нових економічних блоків та посиленню ролі економічної безпеки як складової інтеграційних процесів.

Дослідження показало, що пандемія COVID-19 стала важливим катализатором змін у світовій економіці, продемонструвавши вразливість глобальних ланцюгів постачання та необхідність їх диверсифікації. У результаті країни почали активно переглядати свої інтеграційні стратегії, орієнтуючись на підвищення стійкості економік і зменшення залежності від зовнішніх факторів.

У другому розділі було проведено оцінку регіональних інтеграційних об'єднань світу, яка показала, що вони суттєво відрізняються за рівнем розвитку, ефективністю та глибиною інтеграції. Найбільш розвиненим інтеграційним об'єднанням є Європейський Союз, який характеризується високим рівнем внутрішньої торгівлі, розвинутою інституційною системою та значним економічним потенціалом.

Водночас такі об'єднання, як USMCA та ASEAN, демонструють високі темпи економічного розвитку, але мають менш глибокий рівень інтеграції. MERCOSUR та AfCFTA перебувають на етапі формування та поглиблення інтеграційних процесів, що зумовлено економічними та інституційними обмеженнями.

Оцінка сучасних тенденцій розвитку міжнародної економічної інтеграції показала, що важливими напрямками є цифровізація економіки, розвиток інновацій, екологізація виробництва та посилення фінансової інтеграції. Ці

процеси змінюють традиційні моделі економічної взаємодії та створюють нові можливості для розвитку міжнародного співробітництва.

Особливе місце у дослідженні займає аналіз інтеграції України до світового економічного простору. Встановлено, що Україна активно інтегрується у світову економіку, зокрема через співпрацю з Європейським Союзом. Угода про асоціацію стала важливим кроком на шляху євроінтеграції, сприяючи гармонізації законодавства та розширенню доступу до європейських ринків.

Разом з тим інтеграція України супроводжується значними викликами, серед яких необхідність проведення структурних реформ, підвищення конкурентоспроможності економіки, модернізації виробництва та забезпечення економічної стабільності. Додатковим фактором впливу є воєнна агресія, яка суттєво ускладнює економічний розвиток країни.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що міжнародна економічна інтеграція є складним і багатовимірним процесом, який визначає сучасний розвиток світової економіки. Її ефективність залежить від здатності країн адаптуватися до глобальних викликів, забезпечувати координацію економічної політики та використовувати переваги міжнародного співробітництва.

З метою підвищення ефективності інтеграції України до світового економічного простору доцільно запропонувати такі напрями вдосконалення державної економічної політики.

Необхідно прискорити процес гармонізації національного законодавства з нормами ЄС, що сприятиме інтеграції України до єдиного європейського ринку та підвищенню довіри з боку міжнародних партнерів.

Слід забезпечити модернізацію виробництва, розвиток інновацій та підтримку експортоорієнтованих галузей, що дозволить українським підприємствам ефективно конкурувати на міжнародних ринках.

Важливим є підвищення ефективності державного управління, боротьба з корупцією та забезпечення прозорості економічної політики, що сприятиме залученню інвестицій.

Необхідно суттєво розширювати географію зовнішньої торгівлі України, зменшуючи залежність від окремих ринків і підвищуючи стійкість національної економіки до зовнішніх шоків. Диверсифікація зовнішньоекономічних зв'язків дозволить мінімізувати ризики, пов'язані з політичною нестабільністю, торговельними обмеженнями або змінами кон'юнктури на окремих ринках. У цьому контексті доцільним є активізація співпраці не лише з країнами Європейського Союзу, але й із державами Азії, Близького Сходу, Африки та Латинської Америки. Розширення експортних можливостей сприятиме підвищенню конкурентоспроможності українських підприємств, а також забезпечить стабільність валютних надходжень і збалансованість платіжного балансу.

Важливим напрямом економічної політики є інвестування у розвиток транспортної, логістичної та цифрової інфраструктури, що виступає основою ефективної інтеграції України до глобальних ланцюгів доданої вартості. Сучасна інфраструктура забезпечує швидке та надійне переміщення товарів, послуг і інформації, що є критично важливим для участі у міжнародній торгівлі. Особливу увагу слід приділити модернізації транспортних коридорів, розвитку портової інфраструктури, цифровізації логістичних процесів та впровадженню сучасних технологій управління потоками. Це дозволить знизити транзакційні витрати, підвищити ефективність бізнесу та залучити іноземні інвестиції.

Не менш важливим є формування ефективних механізмів захисту національних економічних інтересів, особливо у стратегічно важливих секторах, таких як енергетика, фінанси, оборонно-промисловий комплекс та критична інфраструктура. У сучасних умовах економічна безпека стає невід'ємною складовою державної політики, що передбачає запобігання надмірній залежності від зовнішніх ресурсів, захист внутрішнього ринку та підтримку національних виробників. Це також включає вдосконалення системи державного регулювання,

підвищення прозорості економічних процесів та розвиток механізмів реагування на кризові ситуації.

Особливу увагу слід приділити стимулюванню розвитку науки, освіти та інноваційної діяльності як ключових факторів довгострокового економічного зростання. Формування інноваційної економіки передбачає підтримку наукових досліджень, розвиток високотехнологічних галузей, інтеграцію науки і бізнесу, а також створення сприятливого середовища для розвитку стартапів. Інвестиції в людський капітал, підвищення якості освіти та розвиток цифрових навичок населення сприятимуть формуванню конкурентоспроможної економіки, здатної ефективно інтегруватися у глобальні ринки.

Водночас формування сучасної економічної політики має враховувати вплив глобальних викликів, серед яких особливе місце займають кліматичні зміни, цифровізація та геополітична нестабільність. Перехід до «зеленої» економіки, впровадження екологічних стандартів та розвиток відновлюваної енергетики стають важливими напрямками інтеграції у світову економіку. Крім того, цифровізація відкриває нові можливості для економічного розвитку, але потребує адаптації законодавства та створення ефективних механізмів регулювання. Урахування цих факторів дозволить Україні сформувати стійку, конкурентоспроможну та інноваційно орієнтовану економіку, здатну ефективно функціонувати в умовах глобальної невизначеності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Пузирьова П. В. та ін. Міжнародна економічна діяльність в умовах економічної інтеграції. 2023. URL: <https://dndiime.org.ua/wp-content/uploads/2024/12/4-263-2023.pdf> (дата звернення: 19.03.2026).
2. Посохов І. М., Дюжев В. Г., Гусарова Д. М. Поняття економічної інтеграції та її основні характеристики. 2024. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/3898327d-1110-4e46-8fe9-6caae21d0755> (дата звернення: 15.02.2026).
3. Кривенко Н. Оцінка міжнародної економічної інтеграції. 2023. URL: <https://aab-economics.kmf.uz.ua/aabe/article/view/128> (дата звернення: 18.03.2026).
4. Варламова М.Л., Барчук К.В., Оришко Д.О. Міжнародна регіональна економічна інтеграція країн Америки та Африки. *Економіка та суспільство*. 2023. № 57.
5. Довгаль О.В. Глобальна економіка. Івано-Франківськ, 2019. 262 с.
6. Резніков В.В. Державна політика у сфері європейської інтеграції України: теорія, методологія, практика: монографія. Харків, 2020. 325 с.
7. Фліссак К.А. Методологічні засади та механізми використання економічної дипломатії в інтеграції України до світового господарства: автореф. дис. док. екон. наук: 08.00.02. Київ, 2018. 29 с.
8. Ерфан Є. Сучасний стан інтеграційних процесів. 2023. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2357> (дата звернення: 17.04.2026).
9. Грищенко А. Інтеграційний вектор економіки України. URL: <https://journals.uran.ua/jiep/article/view/27603> (дата звернення: 17.04.2026)
10. Кваша С.М., Файчук О.М., Файчук О.В. Європейська економічна інтеграція. Київ, 2019. 282 с.
11. Чайковська В.В. Модернізація правового режиму зовнішньоекономічної діяльності в Україні: виклики міжнародної інтеграції: монографія. Одеса, 2020. 424 с.

12. Матієва Я. С. Економічна інтеграція ЄС. 2024. URL: <https://journal-app.uzhnu.edu.ua/article/view/300281> (дата звернення: 17.04.2026)
13. World Bank. *Global Economic Prospects 2023*. – URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects> (дата звернення: 19.04.2026)
14. World Trade Organization. *Regional Trade Agreements*. URL: https://www.wto.org/english/tratop_e/region_e/region_e.htm (дата звернення: 19.04.2026)
15. United Nations Conference on Trade and Development. *Trade and Development Report 2023*. URL: <https://unctad.org> (дата звернення: 19.04.2026)
16. European Commission. *Single Market Overview*. URL: <https://ec.europa.eu> (дата звернення: 20.04.2026)
17. International Monetary Fund. *Economic Integration and Policy Coordination*. URL: <https://www.imf.org> (дата звернення: 20.04.2026)
18. OECD. *Economic Integration Indicators*. URL: <https://www.oecd.org> (дата звернення: 20.04.2026)
19. Посохов І. М., Дюжев В. Г., Гусарова Д. М. Поняття економічної інтеграції та її основні характеристики // *Економіка. Фінанси. Право*. – 2024. URL: <https://repository.kpi.kharkov.ua/items/3898327d-1110-4e46-8fe9-6caae21d0755> (repository.kpi.kharkov.ua) (дата звернення: 21.04.2026)
20. Міжнародні економічні відносини: магістерський курс. Навчальний посібник / Зелінська О.М., Лютак О.М., Баула О.В., Галазюк Н.М., Корольчук Л.В., Урбан О.А. Луцьк. Видавництво «Терен», 2023. 328 с. URL: https://lib.lntu.edu.ua/sites/default/files/2023-11/%D0%9C%D0%95%D0%92_%D0%BC%D0%B0%D0%B3%D1%96%D1%81%D1%82%D0%B5%D1%80%D1%81%D1%8C%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%BA%D1%83%D1%80%D1%81_2023.pdf (дата звернення: 20.04.2025).
21. Заяць О. І. Міжнародна економічна інтеграція як передумова трансформації глобальної конкурентної сили // *Sciences of Europe*. – 2020. URL: <https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/handle/lib/35808> (дата звернення: 21.04.2026)

22. Шнирков О. І. Економічна інтеграція України до ЄС в умовах російсько-української війни // *Журнал європейської економіки*. – 2023. URL: <https://jeej.wunu.edu.ua/index.php/ukjee/article/view/1637> (дата звернення: 22.04.2026)
23. Варламова М., Барчук К., Оришко Д. Міжнародна регіональна економічна інтеграція країн Америки та Африки // *Економіка та суспільство*. – 2023. URL: <https://doaj.org/article/d92eef4e68394569ae749a6d0457ba69> (дата звернення: 23.04.2026)
24. International Monetary Fund. *World Economic Outlook 2024*. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO> (дата звернення: 23.04.2026)
25. Савченко М. В., Оришко Д. О. Міжнародні інтеграційні процеси – 2024. URL: <https://dspace.mnau.edu.ua/jspui/handle/123456789/18448> (дата звернення: 23.04.2026)
26. World Trade Organization. *World Trade Statistical Review 2024*. URL: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2024_e/wts24_toc_e.htm (дата звернення: 23.04.2026)
27. United Nations Conference on Trade and Development. *World Investment Report 2023*. URL: <https://unctad.org/publication/world-investment-report-2023> (дата звернення: 23.04.2026)
28. World Bank. *Global Economic Prospects 2023*. URL: <https://www.worldbank.org/en/publication/global-economic-prospects> (дата звернення: 24.04.2026)
29. International Monetary Fund. *World Economic Outlook 2024*. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WEO> (дата звернення: 24.04.2026)
30. OECD. *Economic Outlook 2024*. URL: <https://www.oecd.org/economic-outlook/> (дата звернення: 24.04.2026)
31. World Bank. *World Development Indicators* URL: <https://data.worldbank.org> (дата звернення: 24.04.2026)
32. USMCA Agreement Official Text. URL: <https://ustr.gov> (дата звернення: 25.04.2026)

33. Інститут світової економіки і міжнародних відносин НАН України. Інтеграційні процеси в Африці: сучасні тенденції. URL: <http://www.iweir.org.ua> (дата звернення: 25.04.2026)
34. World Bank. *The African Continental Free Trade Area: Economic and Distributional Effects*. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/trade/publication/the-african-continental-free-trade-area> (дата звернення: 25.04.2026)
35. Державна служба статистики України. Зовнішня торгівля України. <https://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 25.04.2026)
36. Мельник Т. М., Кудирко Л. П. Міжнародна економічна інтеграція України: сучасний стан і перспективи // *Економіка України*. – 2022.
37. Бураковський І. В. Економічні реформи та інтеграція України до ЄС. – 2021.
38. Національний інститут стратегічних досліджень. Аналітичні матеріали щодо євроінтеграції України. <https://niss.gov.ua> (дата звернення: 26.04.2026)